Ἀριθ. 505 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εἰκοστός. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. 1 Σεπτεμβρίου 1885

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία Γεωργίας Σάνδ.—Μετάφρασις Α. Β.)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

ΙΗ'

Ποῦ μετέβαινεν οὕτω ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενὲ διὰ νυκτός, ἀνὰ μέσον ἐρήμου καὶ ὀρέων;

Δὲν ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται, ὅτι εἶχεν ἐκεῖ πέραν, ἐν τῷ χωρίῳ Λαντριάκ, φίλους ἀφωσιωμένους καὶ τὸ ἀσφαλέστατον πάντων καταφύγιον; Ἡ ἀγαθὴ τροφός της, σύζυγος τοῦ Περὰκ καὶ ἄλλοτε Ἰουστίνη Λανιών, εἶχε γράψει εἰς αὐτὴν καὶ δευτέραν ἐπιστολήν, πρὸ ἓξ περίπου ἑβδομάδων· ἡ δὲ Καρολίνα, ἐνθυμουμένη ἀσφαλῶς, ὅτι οὐδέποτε εἶχε λάβει ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν μαρκήσιον, μήτε εἰς ἄλλον τινὰ ἐκ τῆς οἰκογενείας του, περὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν, τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τοῦ τόπου των, διενοήθη νὰ μεταβῇ ἐκεῖ καὶ νὰ διαμείνῃ ἕνα ἢ δύο μῆνας, βεβαία ὅτι θὰ κατώρθωνεν οὕτω νὰ ἐξαλείψῃ ἐντελῶς τὰ ἴχνη της. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πᾶσαι αὐτῆς αἱ προφυλάξεις, ὅπως μηδεὶς τὴν ἴδῃ καθ' ὁδὸν καὶ μηδεμίαν ἐγείρῃ περιέργειαν διὰ τῶν ἐρωτήσεών της.

Μεταβᾶσα εἰς Ἐτάμπην ἐνηγκαλίσθη τὴν ἀδελφήν της· ἀφοῦ δὲ τῇ διηγήθη καὶ τῇ ἐνεπιστεύθη πάντα, πλὴν τοῦ κρυφίου αἰσθήματος ὅπερ τὴν ἐτάραττε, προέβη εἰς τὰ ἄκρα, καὶ τῇ ἀφῆκεν ἐπιστολήν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀποσταλῇ μετὰ μίαν ἑβδομάδα εἰς τὴν κυρίαν Βιλλεμέρ. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀνήγγελλεν, ὅτι ἀπήρχετο εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἰσχυριζομένη ὅτι εὗρε θέσιν καὶ παρακαλοῦσα νὰ μὴ ἀνησυχήσωσι περὶ αὐτῆς.

Στενοχωρουμένη ὑπὸ τοῦ δέματος, ὅπερ ἔφερε, διενοεῖτο νὰ τὸ ἀφήσῃ εἰς τὴν πρώτην οἰκίαν, ἣν ἤθελε κατορθώσει νὰ τῆς ἀνοίξωσιν, ὅτε εἶδε συνοδίαν ἁμαξίων συρομένων ὑπὸ βοῶν ἐρχομένην κατόπιν της. Ἐστάθη καὶ τὴν ἀνέμεινε. Οἰκογένεια βουκόλων νέων καὶ γερόντων, καὶ γυνή τις κρατοῦσα παιδίον κοιμώμενον ὑπὸ τὴν καλύπτραν της, μετέφερον κορμοὺς δένδρων μεγάλους, πελεκημένους ἤδη τετραγωνικῶς, καὶ προωρισμένους εἰς οἰκοδομήν, διὰ ζεύγους μικρῶν καὶ χονδρῶν τροχῶν, δεδεμένων μὲ σχοινία εἰς τὰ ἄκρα ἑκάστου ξύλου. Ἦσαν δὲ ἓξ τοιοῦτοι κορμοί, συρόμενοι ἕκαστος ὑπὸ ζεύγους βοῶν, καὶ πλησίον ἑκάστου ζεύγους ἔβαινεν εἷς βουκέντης. Ἦτο συνοδία ὁλόκληρος κατέχουσα μακρὰν ἔκτασιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

— Ἡ πρόνοια, διενοήθη ἡ Καρολίνα, βοηθεῖ πάντοτε ὅσους ἐλπίζουν εἰς αὐτήν. Ἰδοὺ ὀχήματα πρόχειρα... καὶ εἶμαι κατάκοπος.

Ἀπετάθη εἰς τὸν πρῶτον βουκόλον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔσεισε τὴν κεφαλήν. Δὲν ἐνόει γαλλικά· ὡμίλει μόνον τὴν ἀγροτικὴν γλῶσσαν. Ὁ δεύτερος ἐσταμάτησε, καὶ ἀφοῦ ἐκείνη ἐπανέλαβε τὴν φράσιν της, ὕψωσε τοὺς ὤμους καὶ παρῆλθε, μὴ ἐννοῶν ἐπίσης. Ὁ τρίτος τῇ ἔνευσε ν' ἀποταθῇ εἰς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐκάθητο ἐφ' ἑνὸς τῶν κορμῶν, στηρίζουσα τοὺς πόδας εἰς σχοινίον. Ἡ Καρολίνα τὴν ἠρώτησεν, ἐνῷ ἐβάδιζεν, ἂν μετέβαινεν εἰς τὸ χωρίον Λωσόν. Δὲν ἤθελε νὰ εἰπῇ τὸ Λαντριάκ, ὅπερ ἔκειτο ἐγγύτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ. Ἡ γυνὴ ἀπήντησε γαλλιστί, διὰ τραχείας ἐπαρχιωτικῆς προφορᾶς, ὅτι διηυθύνετο πρὸς τὸ Λωσόν, καὶ ὅτι ἦτο ἀκόμη *πολὺ μακρυά*.

— Μοῦ συγχωρεῖτε νὰ θέσω αὐτὰ τὰ ροῦχα εἰς ἓν ἀπ' αὐτὰ τὰ ξύλα;

Ἡ γυνὴ ἔσεισε τὴν κεφαλήν.

— Μοῦ ἀρνεῖσθε; ὑπέλαβεν ἡ Καρολίνα. Αὐτὸ μόνον σᾶς ζητῶ· πληρώνω.

Ὁμοία ἀπήντησις. Ἡ ὀρεινὴ δὲν εἶχεν ἐννοήσει ἄλλο ἐκ τῶν λόγων τῆς Καρολίνας ἢ μόνον τὴν λέξιν *Λωσόν*.

Ἡ Καρολίνα δὲν ἐγνώριζε τὴν ἀγροτικὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου. Ἡ τροφός της δὲν τὴν εἶχε διδάξει εἰς αὐτήν. Ἀλλ' ἡ μουσικὴ τῆς προφορᾶς της εἶχε διατηρηθῇ ἐν τῇ μνήμῃ της, καὶ τῇ ἐπῆλθεν ἡ εὐτυχὴς ἰδέα νὰ τὴν μιμηθῇ. Τοσοῦτον δ' ἐπέτυχεν, ὥστε ἠνοίχθησαν ἀμέσως τὰ ὦτα τῆς χωρικῆς. Κατενόει τὴν γαλλικὴν οὕτω προφερομένην καὶ τὴν ὡμίλει μάλιστα.

— Καθίσατ' ἐκεῖ, εἰς αὐτὸ τὸ δένδρον κατόπιν μου, εἶπε, καὶ δόσατε τὸ δέμα σας εἰς τὸν ἄνδρα μου. Δὲν κάμνει τίποτε, κόρη μου.

Ἡ Καρολίνα ἠυχαρίστησε καὶ ἐκάθισεν.

Ὁ χωρικὸς διεσκεύασε δι' αὐτὴν ἓν εἶδος ἀναβολέως, ὅμοιον πρὸς τὸν στηρίζοντα τοὺς πόδας τῆς συζύγου του, καὶ ἡ ἀγροτικὴ συνοδία ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της, ὃν τὰ παρεμπεσόντα οὐδόλως εἶχον διακόψει. Ὁ σύζυγος, ὅστις ἐβάδιζε πλησίον της, οὐδ' ἀπεπειράθη κἂν νὰ συνάψῃ ὁμιλίαν. Ὁ χωρικὸς τῶν Σεβενῶν εἶνε σοβαρός, οὐδὲ καταδέχεται νὰ δείξῃ τὴν περιέργειάν του, ἂν ἔχῃ. Ἀρκεῖται ἀκούων τὰ γλωσσεύματα τῶν γυναικῶν, αἵτινες περὶ πάντων ἐρωτῶσιν. Ἀλλ' οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων ἦσαν μακροί, ἡ δὲ Καρολίνα εὑρίσκετο μακρὰν τοῦ ξύλου ἐφ' οὗ ἐκάθητο ἡ ὀρεινή, καὶ δὲν ἦτο τοιουτοτρόπως ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἐρωτήσεις της.

Παρῆλθεν οὕτω ἐγγὺς τοῦ Κοκκίνου Βράχου ὃν ἐξέλαβε τὸ κατ' ἀρχὰς ὡς ὑπερμεγέθη κατηρειπωμένον πύργον. Ἀλλ' ἐνθυμηθεῖσα τὰς διηγήσεις τῆς Ἰουστίνης περὶ τοῦ ἀξιοπεριέργου αὐτοῦ τῆς χώρας της, ἀνεγνώρισεν εὐθὺς τὸ κολοσσιαῖον ἐκεῖνο τείχωμα, ἄφθιτον ἡφαιστειογενὲς μνημεῖον, οὗτινος διῆλθε τὴν ὑπὸ τῆς σελήνης προβαλλομένην ὠχρὰν σκιάν.

Ἡ στενὴ καὶ ἑλικοειδὴς ὁδὸς ὑψώθη βαθμηδὸν ὑπεράνω τοῦ χειμάρρου, καὶ τοσοῦτον ἐπὶ τέλους ἐστενώθη, ὥστε ἡ Καρολίνα ἐτρόμαξε βλέπουσα τοὺς πόδας της κρεμαμένους ἐν τῷ κενῷ ἄνωθεν φοβερῶν βαράθρων. Οἱ τροχοὶ ἐχάραττον τὸ ὑγρὸν ἀπὸ τῶν βροχῶν χῶμα, κατὰ τὸ χεῖλος αὐτὸ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης κλιτύος· ἀλλ' οἱ μικροὶ βόες οὐδὲ γραμμὴν παρεξέκλινον, ὁ βουκόλος ἐτραγῴδει, μένων ὀπίσω, ὁσάκις δὲν εὕρισκε θέσιν πλησίον τοῦ κορμοῦ του, ἡ δὲ τροφὸς ἐταλαντεύετο καθ' ὅλον της τὸ σῶμα κατὰ τρόπον δεικνύοντα ὅτι μάτην ἐπάλαιε κατὰ τοῦ ὕπνου.

— Θεέ μου, εἶπεν ἡ Καρολίνα εἰς τὸν σύζυγον, δὲν φοβεῖσθε διὰ τὴν γυναῖκά σας καὶ τὸ παιδί σας;

Ἐκεῖνος ἐνόησε τὸ κίνημά της ἂν ὄχι τοὺς λόγους της, ἐφώνησε πρὸς τὴν γυναῖκα του νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸ μικρὸν νὰ πέσῃ, καὶ ἤρχισε πάλιν τὸ μελαγχολικόν του ᾆσμα, ὅπερ ὡμοίαζε πρὸς ἐκκλησιαστικὸν ψαλμόν.

Ἡ Καρολίνα συνείθισεν ἐντὸς ὀλίγου τὸν ἴλιγγον, δὲν ἠθέλησε δὲ νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα πρὸς τὸ βάραθρον, ὡς ἔνευεν εἰς αὐτὴν ὁ χωρικός. Ὁ τόπος ἦτο τόσον ὡραῖος καὶ τόσον παράδοξος, ἐφαίνετο δὲ τόσον φοβερὸς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὥστε δὲν ἤθελε νὰ στερηθῇ θέαμα πρωτοφανὲς δι' αὐτήν. Κατὰ τὰς καμπὰς τῆς κλιτύος, ὁσάκις οἱ βόες εἶχον ἤδη στρέψει τοὺς ἐμπροσθίους τροχούς, ὁ δὲ κορμὸς τοῦ δένδρου παρέσυρεν ἀποτόμως τοὺς ὀπισθίους καὶ ὀλίγου δεῖν κατεκρήμνιζεν αὐτοὺς εἰς τὸ βάραθρον, ἡ κατάπληκτος ὁδοιπόρος ἐνέτεινεν ἀκουσίως πως τοὺς πόδας της πρὸς τὸν σχοίνινον ἀναβολέα. Ὁ βουκόλος ἐλάλει τότε ἠρέμα καὶ ἠπίως πρὸς τὰ ζῶα του, ἡ δὲ φωνὴ ἐκείνη ἥτις ἐφαίνετο ῥυθμίζουσα τὸ εὐπειθὲς αὐτῶν βῆμα πρὸς τὴν ἐλαχίστην τοῦ ἐδάφους πτυχήν, ἐνεθάρρυνε τὴν Καρολίναν ὡς φωνὴ πνεύματος μυστηριώδους διέποντος τὴν τύχην της.

— Καὶ διατί νὰ φοβηθῶ; ἔλεγε καθ' ἑαυτήν. Τί θέλγητρον θὰ εἶχε δι' ἐμὲ ζωὴ φρικώδης τοῦ λοιποῦ, τῆς ὁποίας τὸ μέλλον εἶνε μυριάκις τρομερώτερον τοῦ θανάτου; Ἂν ἔπιπτον ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ βάραθρον, θὰ ἐσυντριβόμην στιγμιαίως. Καὶ ἂν δὲ ὑπέφερα, μίαν δύο ὥρας πρὶν ἐκπνεύσω τί θὰ ἦσαν αὐταὶ ἀπέναντι ἐτῶν ὅλων λύπης, μονώσεως καὶ ἀπελπισίας, τά ὁποῖα μὲ περιμένουν;

Βλέπει τις ἐκ τούτου, ὅτι ἡ Καρολίνα ἀνωμολόγει τέλος τὸν ἔρωτα καὶ τοὺς πόθους της. Δὲν ἀνεμέτρει ὅμως ἔτι πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἔντασιν· ἀναλογιζομένη δὲ τὴν ἔμφυτον ἐκείνην φιλοζωΐαν ἥτις εἶχε προξενήσει πρὸ μικροῦ φρίκην εἰς αὐτήν, —τὴν τοσοῦτον ἀτρόμητον—ἔτεινε νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἦτο αὕτη προαίσθημά τι καὶ οἱονεὶ θεία τις ἐπαγγελία προσεχοῦς θεραπείας.

— Τίς οἶδεν! ἔλεγε καθ' ἑαυτήν. Ἴσως λησμονήσω ταχύτερον παρ' ὅτι νομίζω. Καὶ μήπως ἔχω ἐγὼ τὸ δικαίωμα ν' ἀποθάνω; ἢ μὴ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ παραδοθῶ εἰς τὰ δάκρυα καὶ νὰ χάσω τὰς δυνάμεις μου; Εἶνε δυνατὸν ἡ ἀδελφή μου καὶ τὰ τέκνα της νὰ μὲ στερηθῶσιν; Ἢ μήπως θέλω νὰ ζήσωσιν ἀπὸ τὸν οἶκτον ἐκείνων, οἵτινες μὲ ἠνάγκασαν νὰ φύγω; Δὲν πρέπει ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐργασθῶ; καὶ διὰ νὰ ἐργασθῶ, δὲν πρέπει νὰ λησμονήσω πᾶν ὅ,τι δὲν εἶν' ἐργασία;

Εἶτα δὲ καὶ αὐτὴ ἡ γενναιότης της τῇ ἐπροξένει ἀνησυχίαν.

—Ἀρκεῖ, ἔλεγε πάλιν καθ' ἑαυτήν, νὰ μὴ ἦνε καὶ τὸ θάρρος μου αὐτὸ παγὶς τῆς ἐλπίδος.

Ἐνθυμεῖτο τότε λέξεις τοῦ κ. Βιλλεμὲρ καὶ φράσεις τοῦ βιβλίου του, μαρτυρούσας θέλησιν ἔκτακτον καὶ ὀξυδέρκειαν καὶ ἐπιμονήν. Τοιοῦτος ἄνθρωπος ἦτο δυνατὸν νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀποφάσεώς του, ν' ἀποπλανηθῇ διὰ στρατηγικῶν τεχνασμάτων καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὴν μαντικὴν αἴσθησιν τοῦ ἔρωτος, ἔρωτος ἐντεταμένου εἰς τὴν ὑπερτάτην αὐτοῦ δύναμιν;

— Ὅ,τι καὶ ἂν κάμω, θὰ μ' ἐπανεύρῃ, ἂν θέλῃ. Μάτην εἶμ' ἐδῶ, ἑκατὸν πεντήκοντα λεύγας μακράν του. Φαίνεται ἀδύνατον νὰ μὲ ὑποθέσῃ ἐδῶ μᾶλλον ἢ ἀλλοῦ· ἀλλ' ἂν μὲ ἀγαπᾷ μ' ὅλην του τὴν δύναμιν, θὰ τὸ μαντεύσῃ. Θὰ ἦτο λοιπὸν παιδαριῶδες νὰ φεύγω καὶ νὰ κρύπτωμαι, ἂν αὐτὴ μόνη ἦτο ὅλη ἡ δύναμις τῆς ἀμύνης μου. Πρέπει νὰ ὁπλισθῇ καὶ ἡ καρδία μου ἐναντίον του, πρέπει εἰς πᾶσαν ὥραν καὶ ὁπουδήποτε νὰ ἦμ' ἑτοίμη νὰ τὸν συναντήσω καὶ νὰ τοῦ εἰπῶ: «Πάσχε εἰς μάτην ... ἀπόθανε ἐν ἀνάγκῃ ... δὲν σ' ἀγαπῶ!»

Ταῦτα διαλογιζομένη, κατελήφθη αἴφνης ἡ Καρολίνα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ κλίνῃ πρὸς τὰ ἐμπρός, ν' ἀφήσῃ τὸν ἀναβολέα καὶ νὰ κρημνισθῇ εἰς τὴν ἄβυσσον· τέλος ἡ κόπωσις κατέβαλε τὴν ταραχήν της. Ἡ ὁδὸς ἀνέβαινε πάντοτε, ἀλλ' ὀλιγώτερον ἀποτόμως καὶ ἀπομακρυνομένη τοῦ χείλους τῆς χαράδρας, ὥστε δὲν ὑπῆρχε πλέον κίνδυνος. Ἡ βραδεῖα δὲ πορεία, τὸ μονότονον λίκνισμα τοῦ κορμοῦ ἐφ' οὗ ἐκάθητο καὶ ὁ ρυθμικὸς τριγμὸς τῶν ζυγῶν τριβομένων ἐπὶ τοῦ ρύματος, ἐνάρκωσαν τὸ πνεῦμα της. Ἔβλεπε παρερχομένους βραδέως ἐνώπιόν της τοὺς φανταστικῶς φωτιζομένους βράχους καὶ τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων, ὧν τὸ νεαρὸν φύλλωμα ὡμοίαζε μὲ διαφανεῖς νεφέλας. Τὸ ψῦχος ἀπέβαινεν ἱκανῶς δριμὺ καθόσον ὁ δρόμος ὑψοῦτο ὑπεράνω τῶν κοιλάδων, τὸ αἴσθημα δὲ τοῦ ψυχροῦ ἐκείνου ἀέρος ἐπέφερε νάρκην. Ὁ χείμαρρος ἠφανίζετο εἰς τὸ βάθος, ἀλλ' ἡ ἰσχυρά του φωνὴ ἐπλήρου δι' ἀγρίας ἁρμονίας τὴν νύκτα. Ἡ Καρολίνα ἠσθάνθη βαρυνόμενα τὰ βλέφαρά της, σκεφθεῖσα δὲ ὅτι δὲν ἦτο μακρὰν τοῦ Λαντριὰκ καὶ μὴ θέλουσα νὰ προχωρήσῃ ἐποχουμένη μέχρι τοῦ Λωσόν, ἐπήδησε κατὰ γῆς καὶ ἐβάδισεν ἵνα ἀφυπνισθῇ.

Ἐγνώριζεν ὅτι τὸ Λαντριὰκ ἔκειτο ὄπισθεν καμπῆς τινος τοῦ βουνοῦ, καὶ ὅτι θὰ εὑρίσκετο πολὺ πλησίον του ἅμα ὡς ἔπαυε νὰ βλέπῃ τὸν χείμαρρον τῆς Γάνης. Πράγματι δὲ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν πορείας εἶδε τὰς οἰκίας του διαγραφομένας ὑπεράνω τῶν βράχων, ἀνέλαβε τὸ θέμα της, ἠνάγκασε μετὰ πολλοῦ κόπου τὸν χωρικὸν νὰ δεχθῇ μικράν τινα χρηματικὴν ἀμοιβήν, ἀπέφυγε τὰς ἐρωτήσεις τῆς γυναικός του, κ' ἔμεινεν ὀπίσω, ἵνα διέλθωσιν οἱ τῆς συνοδείας πρῶτοι τὸ χωρίον, ὑποστῶσι τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν καὶ ταράξωσι τὸν ὕπνον τῶν κατοίκων, οὓς ἐπεθύμει αὐτὴ νὰ εὕρῃ κοιμωμένους κατὰ τὴν εἴσοδόν της

Ἀλλ' οὐδὲν ταράττει τὸν ὕπνον τῶν κατοίκων χωρίου τοῦ Βελαί, οὐδ' ἀφυπνίζει τοὺς κύνας των. Ἡ συνοδεία παρῆλθεν, ἐνῷ ἔψαλλον πάντοτε οἱ βουκόλοι, οἱ δὲ τροχοὶ ἀνεπήδων βαρέως ἐπὶ τῶν ἐκ λάβας ὄγκων, αἵτινες χρησιμεύουσι δῆθεν ὡς λιθόστρωμα τῶν ἀξένων ἐκείνων χωρίων, ἀποτελοῦσι δ' ἀληθῶς ὀχυρώματα πολὺ πλέον δυσπρόσιτα τῶν ἀκροσφαλῶν των ὁδῶν.

Ἡ Καρολίνα βλέπουσα ὅτι βαθεῖα σιγὴ διεδέχετο τὸν κρότον τῶν ἁμαξίων, εἰσῆλθεν ἀδιστάκτως εἰς τὴν στενὴν καὶ σχεδὸν καθέτως ἀπότομον ἀτραπόν, ἥτις ὑπετίθετο ὅτι ἦτο παράτασις τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ ἐτελείωνον αἱ τοπικαὶ γνώσεις της. Ἡ Ἰουστίνα δὲν εἶχεν ὑποδείξει εἰς αὐτὴν ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ἡ οἰκία της. Ἡ δὲ ὁδοιπόρος, θέλουσα νὰ εἰσέλθῃ λάθρα εἰς αὐτὴν καὶ ἀθορύβως, καὶ νὰ συνενοηθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας ἵνα μὴ γνωσθῇ τὸ ὄνομά της, ἀπεφάσισε νὰ μὴ κρούσῃ εἰς καμμίαν θύραν, νὰ μὴ ἐξυπνήσῃ κανένα, καὶ ν' ἀναμείνῃ τὴν αὐγήν, ἥτις δὲν ἔμελλε πλέον νὰ βραδύνῃ.

Ἀπέθηκε τὸ δέμα της πλησίον αὐτῆς ἐπὶ ξυλίνου σκάμνου κ' ἐκάθισεν ὑπὸ τὸ γεῖσον τῆς πρώτης τυχούσης θύρας. Ἐθεώρησε τὴν παράδοξον καὶ γραφικὴν εἰκόνα ἣν ἀπετέλουν αἱ στέγαι, ἀνωμάλως καὶ ἀποτόμως διαγραφόμεναι ἐπὶ τοῦ λευκονεφέλου οὐρανοῦ. Ἡ σελήνη διέβαινε διὰ τῆς στενῆς ζώνης, ἣν ἄφινον ὕπαιθρον τὰ ἑκατέρωθεν προέχοντα γεῖσα τῶν θυρῶν, μικρὰ δὲ λεκάνη πηγῆς ἐδέχετο ἀκώλυτον τὸ ζωηρὸν αὐτῆς φέγγος καὶ τὸ ἀκτινοβολοῦν νᾶμα ὅπερ κατελείβετο ἐντός της. Ἡ ἤρεμος θέα καὶ ὁ διαρκὴς καὶ σιγηλὸς θροῦς τοῦ ἀργυροῦ ἐκείνου ῥείθρου ἀπεκοίμισαν ταχέως τὴν ὁδοιπόρον, ἥτις ἦτο κατάκοπος.

— Τί μεταβολὴ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν! διενοεῖτο ἐνῷ διευθέτει τὸ δέμα της ἵνα στηρίξῃ ἐπ' αὐτοῦ τὴν κατάπονον κεφαλήν της. Τὴν παρελθοῦσαν πέμπτην ἡ δεσποινὶς Σαὶν - Ζενέ, φοροῦσα φόρεμα τούλλινον καὶ στολισμένη εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τοὺς βραχίονας μὲ ἀληθεῖς μαργαρίτας, ἐχόρευε μὲ τὸν μαρκήσιον Βιλλεμὲρ ὑπὸ τὸ φῶς μυρίων κηρίων, ἐντὸς μιᾶς τῶν πολυτελεστάτων αἰθουσῶν τῶν Παρισίων. Τί θὰ ἔλεγε σήμερον ὁ Κ. Βιλλεμέρ, ἂν ἔβλεπε τὴν δῆθεν βασίλισσαν ἐκείνην τοῦ χοροῦ τυλιγμένην μὲ σάγην, κοιμωμένην εἰς τὴν θύραν ἑνὸς σταύλου, μὲ τοὺς πόδας της σχεδὸν ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ τὰς χεῖρας της παγωμένας ἀπὸ τὸ ψῦχος; Εὐτυχῶς ἡ σελήνη εἶνε ὡραία, καὶ ἡ ὥρα σημαίνει δύο. Ἔχω μίαν μόνον ὥραν ἀκόμη νὰ μείνω ἐδῶ, καὶ ἀφοῦ ὁ ὕπνος ἦλθε, καλῶς ἦλθε!

ΚΑ'.

Τὴν αὐγὴν ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενὲ ἀφυπνίσθη ὑπὸ τῶν ὀρνίθων αἵτινες ἔκλωζον καὶ ἀνεκίνουν τὸ χῶμα κύκλῳ της. Ἠγέρθη καὶ ἤρχισε νὰ περιπατῇ, θεωροῦσα τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν ἀνοιγομένας τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, καὶ διαλογιζομένη εὐλόγως, ὅτι εἰς χωρίον τόσον μικρὸν καὶ σωρευμένον οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ βράχου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πλανηθῇ ἐπὶ μακρὸν χωρὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ πρόσωπον ὅπερ ἐζήτει.

Ἀλλ' ἐδῶ ὑπῆρχε δυσκολία. Ἦτο βεβαία ὅτι θ' ἀνεγνώριζε τὴν τροφὸν αὐτήν, ἣν δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἀπὸ τῆς δεκαετοῦς ἡλικίας της. Τὴν φωνὴν καὶ τὴν προφορὰν της μᾶλλον ἐνθυμεῖτο παρὰ τὴν μορφήν της.

Ἀνέβη, καὶ κατέβη πρὸς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ βράχου μέχρι τῆς τελευταίας οἰκίας, εἶδε δ' ἐκεῖ ἐπὶ τῆς θύρας τὴν ἐπιγραφήν: «Περὰκ Λανιὼν» καὶ πέταλον ἵππου καρφωμένον ἐπὶ τῆς σανίδος καὶ δεικνύον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐνοίκου.

Ἡ Ἰουστίνα εἶχεν ἐγερθῆ κατὰ τὸ ἔθος της πρώτη, ἐνῷ τὰ κλειστὰ τῆς κλίνης παραπετάσματα ἔσκεπον τὸν τελευταῖον ὕπνον τοῦ Κ. Πε-

ράκ. Τὸ κύριον δωμάτιον τοῦ ἰσογείου τούτου ἐμαρτύρει τὴν εὐημερίαν εὐπόρου οἰκογενείας· τὸ μαρτύριον δ' αὐτὸ ἀπετέλουν ἰδίως αἱ τὴν ὀροφὴν κοσμοῦσαι καλαμωταί, ἐφ' ὧν ἦσαν ἀποτεθειμέναι ἄφθονοι προμήθειαι ὀσπρίων καὶ ἄλλων ἀγροτικῶν ἐδωδίμων. Αὐστηροτάτη δὲ καθαριότης, ἐξαίρεσις σπανία τῶν συνηθειῶν τοῦ τόπου, ἀπέκλειε τῆς οἰκίας πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ προσβάλλῃ δυσαρέστως τὴν ὄσφρησιν ἢ τὸ βλέμμα.

Ἡ Ἰουστίνα ἀνῆπτε τὸ πῦρ της καὶ ἡτοιμάζετο νὰ παρασκευάσῃ τὸ ῥόφημα ὅπερ ἔμελλεν ἐξυπνῶν νὰ εὕρῃ ἀχνίζον ὁ σύζυγός της, ὅτε εἶδεν εἰσερχομένην τὴν δεσποινίδα Σαὶν-Ζενέ, καλυπτομένην ὑπὸ τὴν κορδύλην της καὶ κρατοῦσαν τὸ μικρὸν αὐτῆς δέμα. Ἠτένισε πρὸς τὴν ξένην ἀφῃρημένον βλέμμα καὶ τῆς εἶπε:

— Τί πωλεῖς;

Ἡ Καρολίνα, ἥτις ἤκουσε ῥέγχοντα τὸν Περὰκ ὄπισθεν τῆς αὐλαίας του ἔθηκε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων, κ' ἔρριψε τὸ κάλυμμά της ἐπὶ τῶν ὤμων της. Ἡ Ἰουστίνα ἔμεινεν ἐπὶ στιγμὴν ἀκίνητος, κατέστειλε κραυγὴν χαρᾶς καὶ ἤνοιξεν ἐν παραφορᾷ τοὺς παχεῖς της βραχίονας. Εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν κόρην της.

— Ἔλα! ἔλα! τῇ εἶπεν ὁδηγοῦσα αὐτὴν πρὸς μικρὰν ὀρθίαν κλίμακα, κατέχουσαν τὸν μυχὸν τοῦ δωματίου, ἡ κάμαρά σου εἶν' ἕτοιμη. Σήκω Περάκ, σήκω ἀμέσως καὶ κλεῖσε τὴν θύραν. Ἔχομεν νέα, καὶ καλὰ νέα!

Τὸ μικρὸν δωμάτιον, ἀσβεστόχριστον καὶ ἀγροτικῶς νυτρεπισμένον, ὡς καὶ τὰ ἰσόγεια, ἔλαμπεν ἐκ καθαριότητος. Εἶχε τὴν θέαν θαυμαστήν, ἄνθη δὲ ὁπωροφόρων δένδρων ἔφθανον μέχρι τοῦ παραθύρου του.

— Ἐδῶ εἶνε παράδεισος! εἶπεν ἡ Καρολίνα πρὸς τὴν ἀγαθὴν γυναῖκα. Ὀλίγη φωτιὰ μόνον λείπει, τὴν ὁποίαν σὲ παρακαλῶ νὰ ἀνάψῃς. Κρυόνω καὶ πεινῶ, ἀλλ' εἶμαι τόσον εὐτυχὴς ποῦ σὲ βλέπω καὶ εὑρίσκομαι εἰς τὸ σπίτι σου. Ἔχω πρῶτον νὰ σοῦ ὁμιλήσω. Δὲν θέλω νὰ γνωρισθῶ ἐδῶ. Ἔχω τοὺς λόγους μου, θὰ τοὺς μάθῃς, καὶ θὰ τοὺς ἐγκρίνῃς. Ἂς διορθώσωμεν πρῶτον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ἔμεινες ποτέ σου εἰς τὸ Βριοὺδ;

— Ναί, ἤμουν ὑπηρέτρια ἐκεῖ πρὶν πανδρευθῶ.

— Τὸ Βριοὺδ εἶνε μακράν. Ὑπάρχει κανεὶς ἐδῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ χωρίον;

— Κανείς, οὔτε ξένοι ποτὲ μᾶς ἔρχονται. Ὁ δρόμος εἶνε μόνον διὰ τὰ βωδάμαξα.

— Τὸ εἶδα. Θὰ εἴπῃς λοιπὸν ὅτι εἶμαι μία κόρη τὴν ὁποίαν ἐγνώρισες εἰς τὸ Βριοὺδ.

— Πολὺ καλά· κόρη τῆς παλαιᾶς μου κυρίας;

— Ὄχι· δὲν θέλω νὰ φανῶ κυρία.

— Δὲν ἦτον κυρία αὕτη· μικρὸν ἐμπόριον ἔκαμνε.

— Τότε καλά. Κ' ἐγὼ τί ἔργον θὰ ἔχω;

— Εὔκολον. Πωλήτρα, καθὼς ἐκείνη.

— Ἀλλὰ πρέπει νὰ πωλῶ κἄτι;

— Ἐγὼ φροντίζω. Ἔπειτα θὰ φανῇ ὅτι ἐτελείωσες τὸν γῦρόν σου, καὶ ὅτι ἐγὼ σ' ἐκράτησα ἐδῶ ἀπὸ φιλίαν. Διότι θὰ μοῦ μείνῃς, ὑποθέτω;

— Ἕνα μῆνα τοὐλάχιστον.

— Νὰ μείνῃς πάντοτε. Θὰ σοῦ εὕρωμεν δουλειάν, κ' ἔννοια σου. Ἀλήθεια, τὸ ὄνομά σου;

— Καρλόττα· ἔτσι μ' ἔλεγες ὅταν ἤμην μικρά, ὥστε δὲν θὰ δυσκολευθῇς. Θὰ μὲ περάσῃς ὡς χήραν.

— Καλά. Καὶ τί θὰ φορέσῃς Καρλόττα μου;

— Ὅ,τι φορῶ. Δὲν εἶνε μεγάλα πράγματα, μοῦ φαίνεται.

— Ὄχι,.. μέτρια εἶνε, περνοῦν. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὡραῖα ξανθά σου μαλλιά,.. τὸ καπέλο σου.. θὰ φανοῦν παράξενα.

— Κ' ἐγὼ τὸ ἐσυλλογίσθην καὶ ἠγόρασα εἰς τὸ Βριοὺδ ἕνα κεφαλόδεσμον τοῦ τόπου. Τὸν ἔχω εἰς τὸν σάκκον μου, καὶ θὰ συγυρισθῶ εὐθὺς διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

— Πηγαίνω κ' ἐγὼ νὰ σοῦ ἑτοιμάσω γρήγορα γρήγορα τὸ πρόγευμά σου. Θὰ προγευματίσῃς μαζῆ μὲ τὸν Περάκ.

— Καὶ μαζῆ σου ἐλπίζω. Αὔριον θὰ σοῦ μεταπιάσω κ' ἐγὼ εἰς τὸ συγύρισμα καὶ τὸ μαγειρεῖον.

— Νὰ φαίνεσαι μόνον. Δὲν θέλω ἐγὼ νὰ χαλάσῃς τὰ ὡραῖα χεράκια σου τὰ ὁποῖα ἐπαριποιοῦμουν τόσον πολύ. Πάγω νὰ ἰδῶ ἂν ἐξύπνησε ὁ Περάκ, νὰ τὸν εἰδοποιήσω ὅσα εἴπαμεν, καὶ ὕστερα μοῦ ἐξηγεῖς τί θὰ εἰποῦν ὅλα αὐτὰ τὰ μυστικά.

Ἐνῷ δὲ ὡμίλει ἡ Ἰουστίνα ἀνῆψε καὶ τὰ ξύλα ἅτινα ἔκειντο ἤδη ἐν τῇ ἑστίᾳ, ἐπλήρωσε τὰ ἀγγεῖα ὡραίου ψυχροῦ ὕδατος, ὅπερ κατελείβετο ἀπὸ τοῦ βράχου καὶ εἰσέρρεε διὰ μικροῦ χωματίνου σωλῆνος εἰς τὸν νιπτῆρα τοῦ μικροῦ δωματίου ὡς καὶ εἰς τὸν νεροχύτην τοῦ μαγειρείου. Ταῦτα πάντα εἶχε διευθετήσει ὁ Περάκ, ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχεν ἰδέας.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἡ Καρολίνα, ἧς ἡ ἁπλῆ ἐνδυμασία οὐδεμίαν ἐμαρτύρει ἰδιαιτέραν κοινωνικὴν τάξιν, ἔκρυψε τὴν ὡραίαν αὐτῆς κόμην ὑπὸ τὸν χωρικὸν κεκρύφαλον τοῦ Βριούδ, ἀλλὰ μάτην προσεπάθησε νὰ μεταμορφωθῇ ἐντελῶς· ἦτο θελκτικωτάτη πάντοτε, καίτοι ἡ κόπωσις ἠμαύρου τοὺς μεγάλους αὐτῆς θαλασσόχρους ὀφθαλμούς, οὓς τοσοῦτον ἄλλοτε ἐπανηγύριζεν ἡ μαρκησία.

Τὸ ἐξ ὀρύζης καὶ γεωμήλων ῥόφημα παρετέθη ταχέως ἐν μικρῷ τινι δωματίῳ, ὅπου ὁ Περὰκ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ κατεγίνετο εἰς τὴν λεπτουργικήν. Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ὑπελάμβανεν ὅτι τοιαύτη ὑποδοχὴ ἦτο ἀπρεπής, καὶ ἤθελε νὰ σαρώσῃ τὰ ῥυκανίσματα.

— Τὸ ἐναντίον, εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡ γυνή του σκορπίζουσα αὐτὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· δὲν ἐννοεῖς.

Θὰ τῆς φανοῦν μάλιστα ὡραῖο χαλί. Δὲν τὴν γνωρίζεις, ἐσύ. Αὐτὴ εἶνε ἄγγελος.

Ἡ Καρολίνα ἐγνώρισε τὸν Περὰκ καὶ τὸν ἠσπάσθη. Ἦτο ἀνὴρ ἑξηκοντούτης περίπου, ῥωμαλέος ἔτι, ἰσχνός, μετρίου ἀναστήματος καὶ ἄσχημος ὡς πλεῖστοι τῶν ὀρεινῶν τῆς χώρας ἐκείνης. Ἀλλ' ἡ αὐστηρὰ καί πως τραχεῖα μορφή του ἐμαρτύρει εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν χρηστότητα. Τὸ σπάνιον αὐτοῦ μειδίαμα ἦτο ἀγαθώτατον, ἐξέφραζε δὲ κεκρυμμένην ἀγάπην καὶ εἰλικρίνειαν, αἵτινες δὲν ἐπεδεικνύοντο μὲν δι' ἐκδηλώσεων, ἀλλ' ἦσαν διὰ τοῦτο πολὺ ἀσφαλέστεραι.

Ἡ Ἰουστίνα ἐπίσης εἶχε τοὺς χαρακτῆρας τραχεῖς καὶ τὸν λόγον ἀπότομον. Ἦτο φύσις ἀρρενωπὴ καὶ γενναία. Ἔνθερμος καθολική, ἐσέβετο τὴν σιωπὴν τοῦ συζύγου της, διαμαρτυρομένου ἐκ γενετῆς καὶ ἀσπασθέντος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον τὸ καθολικὸν θρήσκευμα, ἀλλ' οὐδὲν κατὰ βάθος πιστεύοντος. Ἡ Καρολίνα ἐγνώριζε τὰς λεπτομερείας αὐτὰς κ' ἔβλεπε μετὰ συγκινήσεως τὸ ἁβρὸν σέβας, ὅπερ ἡ θρησκομανὴς ἐκείνη γυνὴ προσέθετεν εἰς τὴν συζυγικήν της ἀγάπην. Πρέπει δὲ ν' ἀναμνήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενέ, θυγάτηρ ἀνδρὸς ἀσθενεστάτου τὸν χαρακτῆρα καὶ ἀδελφὴ γυναικὸς ἀδρανεστάτης, ὤφειλε τὸ ἀκατάβλητον αὐτῆς θάρρος ἐν πρώτοις μὲν εἰς τὸ αἷμα τῆς μητρός της εἶτα δὲ εἰς τὰς πρώτας βιωτικὰς διδαχὰς τῆς Ἰουστίνης.

Ἠσθάνθη δὲ τοῦτο κάλλιστα καθημένη μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων γηραιῶν συζύγων, ὧν ἡ ἀπερίστροφος γλῶσσα καὶ αἱ ἀκριβεῖς ἰδέαι οὔτε φόβον οὔτε ἔκπληξιν τῇ ἐπροξένουν. Τῇ ἐφαίνετο ὅτι τὸ γάλα τῆς ὀρεσιβίου γυναικὸς εἶχεν εἰσδύσει μέχρι τῶν ὀστέων της καὶ ὅτι ἀνεύρισκεν ἐκεῖ τύπους γνωστοὺς εἰς αὐτὴν ἐκ προτέρας ὑπάρξεως.

— Φίλοι μου, εἶπεν εἰς αὐτούς, ὅτε ἡ Ἰουστίνα ἔφερεν ἐπὶ τέλους τὸ ἀφρόγαλα, ἐνῷ ὁ Περὰκ κατέπινε μετὰ τὸ ῥόφημά του κύπελλον θερμοῦ οἴνου, ὅπερ παρηκολούθησεν ἓν κυμβίον καφέ, σᾶς ὑπεσχέθην νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν μου, καὶ σᾶς τὴν λέγω μὲ δύο λέξεις: Εἷς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῆς γραίας μου κυρίας ἐφαντάσθη νὰ μὲ νυμφευθῇ.

— Εὖγε! ἐφώνησεν ἡ Ἰουστίνα. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γείνῃ.

— Ἔχεις δίκαιον, διότι καὶ οἱ χαρακτῆρες μας καὶ αἱ ἰδέαι μας ὡμοίαζον. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ τὸ προϊδοῦν αὐτό, καὶ ἐγὼ πρώτη.

— Καὶ ἡ μητέρα ἐπίσης! εἶπεν ὁ Περάκ.

— Καὶ ὅμως κανεὶς δὲν τὸ ὑπέθεσεν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ὁ υἱὸς ἐλύπησε πολὺ τὴν μητέρα του, ὅταν τῆς εἶπε ὅτι μὲ ἀγαπᾷ.

— Καὶ σᾶς; εἶπεν ἡ Ἰουστίνα.

— Ἐμέ; ποτὲ δὲν μοῦ τὸ εἶπε. Καὶ ἐπειδὴ ἤξευρα ὅτι δὲν ἤμην οὔτε πλουσία οὔτε εὐγενής, ὅσον τοῦ ἔπρεπε, δὲν θὰ τὸν ἄφινα ποτὲ νὰ τὸ συλλογισθῇ.

— Πολὺ ὡραῖα! ὑπέλαβεν ὁ Περάκ.

— Καὶ εἶνε ἀλήθεια! προσέθηκεν ἡ Ἰουστίνα.

— Εἶδα λοιπὸν ὅτι δὲν ἠμποροῦσα πλέον νὰ μείνω οὐδὲ μίαν ἡμέραν, καὶ ἅμα ἡ μητέρα μοῦ εἶπε ὀλίγας λέξεις δυσαρέστους, ἔφυγα χωρὶς νὰ ἰδῶ πλέον τὸν υἱόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς θὰ ἔτρεχε κατόπιν μου ἂν ἐπήγαινα νὰ μείνω εἰς τῆς ἀδελφῆς μου. Ἡ μαρκησία ἤθελε νὰ μὲ κρατήσῃ ὀλίγον ἀκόμη, διὰ νὰ ἐξηγηθῶ μαζῆ του, νὰ τοῦ εἰπῶ ὅτι δὲν τὸν ἀγαπῶ...

— Καὶ αὐτὸ ἴσως ἔπρεπε νὰ γείνῃ, εἶπεν ὁ Περάκ.

Ἡ αὐστηρὰ λογικὴ τοῦ χωρικοῦ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Καρολίναν.

— Βεβαίως! διελογίσθη, ἡ γενναιότης μου ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐκεῖ.

Ἐπειδὴ δ' ἐσιώπα, ἡ τροφός, φωτισθεῖσα αἴφνης ὑπὸ τῆς ὀξυδερκείας τῆς καρδίας της, εἶπεν ἀποτόμως εἰς τὸν σύζυγον της:

— Στάσου δὰ καὶ σύ! μὴ τρέχῃς! Ἠξεύρεις ἂν δὲν τὸν ἀγαποῦσε τὸ πτωχὸ κορίτσι;

— Ἄλλο πρᾶγμα! ὑπέλαβεν ὁ Περὰκ κλίνων τὴν σοβαρὰν καὶ περιεσκεμμένην μορφήν του, ἣν ἐπέλαμψεν αἴσθημα εὐγενεστάτου οἴκτου.

Ἡ Καρολίνα ἠσθάνθη ἑαυτὴν συγκινουμένην μέχρι μυχῶν τῆς καρδίας της ὑπὸ τῆς εὐθύτητος τῆς ἀφελοῦς ἐκείνης ἀγάπης, ἥτις διὰ μιᾶς λέξεως εἶχεν ἀνεύρει τὸν ἀληθῆ αὐτῆς πόνον. Ὅ,τι δὲν εἶχεν αἰσθανθῆ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην νὰ εἰπῇ εἰς τὴν ἀδελφήν της, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ μὴ ἀποκρυψῇ εἰς τὰς ἀληθεῖς ἐκείνας καρδίας, αἵτινες ἐμάντευον τὴν ἰδικήν της.

— Λοιπόν, φίλοι μου,.. ἔχετε δίκαιον, εἶπε δραττομένη τῶν χειρῶν των· δὲν θὰ εἶχα ἴσως τὴν δύναμιν νὰ ψευσθῶ, ἀφοῦ... χωρὶς νὰ θέλω... τὸν ἀγαπῶ!

Μόλις εἶπε τὴν λέξιν κ' ἐθεώρησε περίτρομος κύκλω της, ὡς ἂν ἦτο ἐκεῖ ὁ Οὐρβανὸς καὶ ἠδύνατο νὰ τὴν ἀκούσῃ· εἶτα δὲ ἀνελύθη εἰς δάκρυα, συλλογιζομένη ὅτι οὐδέποτε θὰ τὴν ἤκουε.

— Θάρρος, κόρη μου, ὁ θεὸς θὰ σᾶς βοηθήσῃ! εἶπεν ὁ Περὰκ ἐγειρόμενος,

— Καὶ ἡμεῖς θὰ σὲ βοηθήσωμεν, εἶπεν ἡ Ἰουστίνα περιπτυσσομένη αὐτήν. Θὰ σὲ κρύψωμεν, θὰ σὲ ἀγαπήσωμεν, καὶ θὰ προσευχηθῶμεν διὰ σέ.

Τὴν ὡδήγησε τότε εἰς τὸ δωμάτιόν της, τὴν ἐξέδυσε καὶ τὴν κατέκλινε, μεριμνῶσα ὡς μήτηρ νὰ ἔχῃ θερμὸν τὸ κάλυμμα καὶ νὰ μὴ προσβάλῃ τὴν κλίνην της ὁ ἥλιος. Εἶτα κατέβη καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς γείτονάς της, ὅτι ἦλθεν ἐκ Βριοὺδ Καρλόττα τις, ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις των, καὶ προέλαβε λέγουσα ὅτι ἦτο λευκὴ

καὶ ὡραία, ἵνα μὴ ἐκπλαγῶσιν ἔπειτα. Ἐρρόντισε συγχρόνως νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὰς ὅτι ἡ *ὁμιλία* τοῦ Βριοὺδ δὲν ὡμοίαζε διάλου μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ βουνοῦ, καὶ ὅτι ἡ Καρλόττα δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὁμιλῇ μαζή των.

— Τὴν καϋμένη! ἀπήντησαν τὰ γυναικάρια· πῶς θὰ βαρεθῇ!

(Ἕπεται συνέχεια)

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ ΤΗ[ι] ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 579.

Αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως τὴν Ἰταλίαν, ἱδρυθεῖσαι ἑλληνικαὶ κοινότητες μετὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ των κέντρου εἶνε ἀδιαφιλονείκητον ἔργον τῶν Στρατιωτῶν. Ἀφοῦ σήμερον ἔτι τὰ καθολικὰ κράτη τοσοῦτον δυσκόλως ἐπιτρέπουσι τὴν θεμελίωσιν ἑτεροδόξου ἐκκλησίας, πολὺ δυσκολώτερον θὰ ἐχορήγουν ἄνευ σπουδαίας πιέσεως τὸ προνόμιον τοῦτο εἰς Ἕλληνας φυγάδας ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν. Τὸ προνόμιον τοῦτο τὸ ἐξεβίασεν ὁ Στρατιώτης, καὶ ἰδοὺ ἐν παράδειγμα· Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος εἶχον συγκεντρωθῆ ἐν Ἐνετίᾳ ἀρκεταὶ χιλιάδες Ἑλλήνων, οἵτινες ἔζων ὡς οἱ Ἑβραῖοι, περιφρονούμενοι ὑπὸ πάντων ὡς σχισματικοί, καὶ ἐξαναγκαζόμενοι νὰ φοιτῶσιν εἰς τοὺς καθολικοὺς ναούς. Οὔτε τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν ἐσέβετο ὁ φανατικὸς κλῆρος, ὅστις ἐλάμβανε μὲν χρήματα ὅπως τοῖς χορηγήσῃ ταφήν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκθάπτων αὐτὰ ἔρριπτεν εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα προσπάθειαι τῶν ἡμετέρων εἰς ἀπόκτησιν ἰδίας ἐκκλησίας ἐναυάγησαν πρὸ τῆς φανατικῆς πεισμονῆς τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους κατ' ἐξαιρετικὴν ἐπιείκειαν ἐπέτρεψεν εἰς Ἕλληνα ἱερέα νὰ ἱερουργῇ ἐν μιᾷ τῶν γωνιῶν τοῦ δυτικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Βλασίου. Τὰ πράγματα ὅμως ὡς ἐκ θαύματος ἤλλαξαν, ἅμα πρὸ τοῦ φοβεροῦ Συμβουλίου ἐπαρουσιάσθη νέος συνήγορος τῶν Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων.

Τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1511 οἱ ἐν Ἐνετίᾳ Στρατιῶται ὑπέβαλον εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Δέκα ἀναφοράν, ἥτις *αὐθημερὸν* ἐγένετο δεκτή, καὶ ἀκυρωθέντων τῶν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας παλαιῶν δογμάτων, ἐπετράπη εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάτρωνος καὶ ὁδηγοῦ τῶν Στρατιωτῶν ἁγίου Γεωργίου (¹) μέχρι τοῦ νῦν διατηρουμένην ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Τὸ πολύτιμον τοῦτο ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον ἀναιδὴς ἀγνωμοσύνη διὰ λόγους ἀγνώστους μοι παρέδωκεν εἰς λήθην, ἔχει ὡς ἑξῆς νῦν πρῶτον ἐξελληνιζόμενον·

«Ἀναφορὰ τῶν Στρατιωτῶν πρὸς τὸν γαληνότατον ἡγεμόνα καὶ τοὺς ἐκλαμπροτάτους Αὐθέντας.

«Ἕκαστος πιστὸς χριστιανὸς χρεωστεῖ νὰ προτιμᾷ παντὸς ἄλλου τὴν ἁγίαν θρησκείαν, θεραπεύων ταύτην πάσῃ δυνάμει καὶ ἐπιμελείᾳ ὡς ἀρχὴν καὶ θεμέλιον πάσης πράξεως καὶ ὁδηγὸν πρὸς τὸ ποθητὸν τέλος τῆς μακαριότητος· ἀλλ' ἡμεῖς ἐλθόντες εἰς τὴν χώραν ταύτην ὡς πολεμισταὶ καὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ ἐνδόξου ὑμῶν κράτους, καὶ ἀγαγόντες οἱ πλείους τὰς γυναῖκας καὶ τέκνα, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ζήσωμεν μεθ' ἡμῶν καὶ ἀποθάνωμεν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν Ὑ. ἐξ. στερούμεθα ἐκκλησίας, ἔνθα συνερχόμενοι νὰ προσφέρωμεν τὴν ὀφειλομένην λατρίαν (latria) εἰς τὸν ἡμέτερον δεσπότην Θεόν, καὶ ἀκούωμεν τὴν θείαν λειτουργίαν ἑλληνικῷ τῷ τρόπῳ (more greco), καθότι ἡ ὑφ' ὑμῶν χορηγηθεῖσα εἰς τὸ ἡμέτερον *ἔθνος* ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ καπέλλα τοῦ ἁγίου Βλασίου εἶνε τόσον στενὴ καὶ ἀνεπαρκὴς εἰς περιοχὴν τοῦ πολυαρίθμου ἡμῶν γένους, ὥστε οὔτε ἐντός, οὔτε ἐκτὸς δυνάμεθα νὰ σταθῶμεν· συγχρόνως δ' εἰς τὸν σημειωθέντα τόπον ἀναμιγνύονται διάφορα γένη, γλῶσσαι, φωναὶ καὶ ἱερουργίαι ἑλληνικαὶ καὶ λατινικαί, ἐπιφέρουσαι σύγχυσιν ὑπερβαίνουσαν τὴν τῆς Βαβυλωνίας, ὅταν ὁ κατὰ τοῦ ἀντάρτου Νεμρὼδ παρωργισμένος Θεὸς συνέχυσε τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν γλωσσῶν· ὅθεν οὔτε οἱ λατῖνοι ἐννοοῦσιν ἡμᾶς, οὔτε αὐτοὺς ἡμεῖς, μάλιστα οὔτε ἐκεῖνοι οὔτε ἡμεῖς συνεννοούμεθα πρὸς ἀλλήλους· ἂν δ' ἐπιτρέπηται, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὔτε αὐτὸς ὁ δεσπότης ἡμῶν Θεὸς ἐννοεῖ τὰς δεήσεις οὔτε ἡμῶν οὔτε ἐκείνων, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν καὶ ἀνακάτωσιν.

«Στερούμενοι μάλιστα χώρου εἰς ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὡς ἔχουσιν ἅπασαι αἱ ἐκκλησίαι, βλέπομεν τὰ ὀστᾶ ἡμῶν ἀναμιγνυόμενα πρὸς τὰ κόκκαλα τῶν γαλεωτῶν, ἀχθοφόρων καὶ παντὸς ἄλλου ἀχρείου ἀνθρώπου, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ ἐπροτιμῶμεν νὰ μένωμεν ἄταφοι· οἱ ἡμέτεροι νεκροί, χωννόμενοι ἄνευ τάφων ἐπὶ τῆς κοινῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ ἀγροῦ, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκβάλλονται καὶ ῥίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο δὲ πράττει ὁ ἐφημέριος διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν τόπον εἰς ταφὴν ἄλλων, διότι πτωχότατος ὢν ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ταφῶν ζῇ. Ἀλλ' ὅ,τι ὁ ἐφημέριος θεωρεῖ εὔλογον, ἡμεῖς θεωροῦμεν ἀπαίσιον καὶ σκληρότατον, ὅταν δὲ σημάνῃ ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς κρίσεως, μετὰ πολλῆς δυσκολίας θὰ ζητηθῶσιν οἱ ἰχθῦς τῆς θαλάσσης ἵν' ἀποδώσωσι τὰ ἡμέτερα κατακερματισμένα μέλη καὶ ὀστᾶ εἰς ἀναγέννησιν τῶν σωμάτων.

«Ὅθεν πιεζόμενοι ὑπὸ τοσούτων ὀχληρῶν κακῶν, ἐν ἐλλείψει πάσης ἄλλης καταφυγῆς, προσφεύγομεν εἰς τὰς Ὑ. ἐξ. καὶ ἐπειδὴ γινώσκομεν ὅτι εἶσθε χριστιανικώτατοι, εὐλαβέστατοι καὶ ἐκλαμπρότατοι, σᾶς ἱκετεύομεν ταπεινῶς καὶ γονυκλιτεῖ ἵνα ἐπινεύσητε καὶ μᾶς χορηγηθῇ ἡ ἄδεια πρὸς ἀγορὰν δι' ἰδίας ἡμῶν δαπάνης γηπέδου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομήσωμεν ἐκκλησίαν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἡμετέρου συμμάχου καὶ ὁδηγοῦ αὐθέντου ἁγίου Γεωργίου, οὕτω δὲ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ εἰρημένου Ἁγίου ζωογονούμενοι ἐκθέσωμεν τὴν ἡμετέραν ζωὴν ὑπὲρ τῆς ὑπηρεσίας, τιμῆς καὶ ὠφελείας τῶν ἡμετέρων αὐθεντειῶν, καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι καὶ νῦν αἰσθανόμεθα ἀνανδρίαν, μικροψυχίαν, ἢ καὶ ὀλίγην πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ διότι θὰ μᾶς χορηγήσητε βεβαίαν ταφὴν καὶ δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ τὸ προσημειωθὲν ἄτοπον.

«Τοῦτο ζητοῦμεν ὡς εἰδικὴν χάριν, βέβαιοι ὅτι θὰ τὴν ἐπιτύχωμεν, ὡς ἔντιμον καὶ ἱερόν, καὶ μάλιστα διὰ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν μᾶς θεωρεῖτε χειροτέρους καὶ ὀλιγώτερον ἐκτιμᾶτε ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς ἀπίστους Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐδῶ ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἔνθα κυβερνᾶτε, ἔχουσι συναγωγὰς καὶ τσαμία, λατρεύοντες κατὰ τὴν συνήθειάν των τὸν ὑπ' αὐτῶν κακῶς γινωσκόμενον θεόν· πιστεύομεν μάλιστα, ὅτι αἱ Ὑ. αὐθεντεῖαι μᾶς θεωροῦσιν ἀληθεῖς καὶ καθολικοὺς χριστιανούς, καὶ ὡς τοιούτους θὰ μᾶς ἱκανοποιήσητε χορηγοῦντες τὴν αἰτουμένην ἱερωτάτην χάριν, ἄλλως θὰ μάθωμεν διὰ πραγμάτων ὅτι ἐννοεῖτε νὰ μᾶς μεταχειρισθῆτε χειρότερον τῶν Τούρκων καὶ Σαρακηνῶν, οἱ ὁποῖοι καλῶς μεταχειριζόμενοι τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν χριστιανούς, τοῖς ἐπιτρέπουσι καὶ ἐκκλησίας καὶ δημοσίας τελετάς. Ἀλλ' ἡμεῖς, οἱ πιστότατοι ὑμῶν ὑπηρέται, ἀδυνατοῦντες νὰ φαντασθῶμεν ὅτι θ' ἀπορριφθῇ ἡ ἡμετέρα αἴτησις, ἐλπίζομεν ἐξ ἐναντίας ὅτι θ' ἀπολαύσωμεν τὴν χάριν πλατεῖαν καὶ ὑπερτέραν τῶν ἡμετέρων προσδοκιῶν».

Ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἐγράφη καὶ ἡ ἑξῆς ἀπόφασις τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα. «Ἀμέσως ἐλήφθη ἡ ἑπομένη ἀπόφασις. Τῇ ἰσχύϊ τοῦ Συμβουλίου τούτου χορηγεῖται εἰς τοὺς ἀναφερομένους ὅ,τι ταπεινῶς ἀνωτέρω ζητοῦσι, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐκδοθείσης ἀποφάσεως τῇ 28 μαρτίου 1470, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ἵνα ὁ ἀγορασθησόμενος ὑπ' αὐτῶν τόπος ἀρέσῃ εἰς τὸ ἡμέτερον κράτος καὶ τοὺς Ἀρχηγοὺς τοῦ Συμβουλίου τούτου, διὸ καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ σημειώσωσι καὶ δηλώσωσι προηγουμένως αὐτόν [4])».

ΚΔ'

Ἀφοῦ τοσαῦτα εἴπομεν περὶ Στρατιωτῶν, πρέπει νὰ προσθέσωμεν καί τινα περὶ τῆς καταγωγῆς των. Τὸ πολλάκις ἀνανεωθὲν τάγμα τοῦ Μερκουρίου σύγκειται ἀπὸ «ἄρχοντας Λακεδαιμονίτας καὶ διαλεκτοὺς Μακεδόνας» (σ. 9), «Σπαρτιάτας, Κορινθίους, Λεονταρίτας» (σ. 25), ἐν γένει δὲ ἐξ ἱππέων καὶ ἵππων ἐρχομένων ἐξ Ἑλλάδος.

Μετὰ σπουδῆς ἀπέστειλε 'ς τῆς Ἑλλάδος τὰ μέρη,
τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ ἄλογα ἐκεῖθεν γιὰ νὰ φέρῃ· (σ. 114).

Ὁ Παῦλος Ἰόβιος ἀποκαλεῖ τοὺς Στρατιώτας Σπαρτιάτας (σ. 49), Ἀχαιοὺς (σ. 396), καὶ συνηθέστερον *Ἕλληνας*· εἰδικώτερον δὲ καταγράφει τὰς πατρίδας τῶν ἐν Μαμφρεδονίᾳ διαπρεψάντων, ὡς ἑξῆς: Δημητρίου Μαυρέση Αἰτωλοῦ, Ἰωάννου Παλαιολόγου Βυζαντίου, Νικολάου καὶ Ἐμμανουὴλ Ῥαλιδων Σπαρτιατῶν, Πέτρου Φροσύνα καὶ Δημητρίου Καπουτσιμάδη Ναυπλιέων, Ἰωάννου Βασκοῦ Κορωναίου, Λουζίου τοῦ ἱππότου Ζακυνθίου, Θεοδώρου Ρένεση Ἐπιδαυρίου, Θεοδώρου Βόχαλη Λάκωνος, καὶ Ζευκέρου Ἠπειρώτου τὴν καταγωγήν, ἀλλ' οἰκοῦντος ἐν Λεονταρίῳ, τῇ παλαιᾷ Μεγαλοπόλει (XXVI σ. 76—77). Προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν τὰς πατρίδας τῶν ἐν Καλαβρίᾳ εὐδοκιμησάντων. Ὁ Φίλιππος Comines καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Βενέδικτος γράφουσιν ὅτι ἅπαντες οἱ Στρατιῶται ἦσαν Ἕλληνες τὸ γένος (tous Grecs), ὁ Τάσσος ἀποκαλεῖ τοὺς ἐν Τάρῳ ἀγωνισθέντας «Greci erranti», ὁ δὲ Σανοῦτος Ἠπειρώτας, Ἕλληνας, Τούρκους, Ἀλβανούς. Ὁ καρδινάλιος Βέμβος ἐν μὲν τῷ λατινικῷ κειμένῳ τῶν ἱστοριῶν του ὀνομάζει τούτους ἀείποτε *Ἕλληνας*, *Ἠπειρώτας*, ἐν δὲ τῷ ἰταλικῷ ἀδιαφόρως Albanesi, greci, οἱ Γάλλοι χρονογράφοι Albanoys, ὁ δὲ Ἰλλυριὸς Φαρλάτης, λαλῶν περὶ τῆς ἀπ' αὐτῶν ἐπονομασθείσης isola degli Stradiotti, γράφει ὅτι πατρὶς τῶν Στρατιωτῶν τούτων ἦτο ἡ κάτω Ἤπειρος. Ἐπὶ τέλους δὲ εἰς ἅπαντα τὰ δόγματα τῆς Ἐνετικῆς γερουσίας οὗτοι ἀποκαλοῦνται *Ἕλληνες* καὶ *Ἀλβανοί*. Εἰς τὰ διασωθέντα ἀρκετὰ Στρατιωτικὰ μνη-

(¹) Πάτρων τῶν Στρατιωτῶν ἦτο αὐτὸς ὁ τῶν ἁρματωλῶν ἅγιος Γεώργιος· τὸ ὄνομά του ἐπικαλοῦνται ἐν τῇ μάχῃ τῆς Νοβάρας (1495) ἡνωμένον τῷ τοῦ πάτρωνος τῆς Ἐνετίας «ed andavano cridando: Marco! Marco! San Zorzi! San Zorzi». Sanuto, Sped. di Carlo VIII, σελ. 509. Ὁ Κ. Βελοῦδος παρανοήσας τὰ ἔγγραφα συνέχυσε καὶ χρονολογίας καὶ πράγματα· παρασιωπῶν τοὺς Στρατιώτας, καὶ γράφων 14 ἀντὶ 4 Ὀκτωβρίου, μεταφράζει τὸ in Laude de nostro Signor (εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ), «εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος».

[4]) Lamansky, σελ. 061—062.

μεῖα, ὡς τὰ ποιήματα τοῦ Ἰωάννου Κορωναίου, τοῦ Μανώλη Βλέσση, Λεονάρδου Φορτίου κλπ. ἐνῷ ἀπαντῶσι πλεῖσται ἐνετικαὶ λέξεις, οὐδεμίαν ἑτέραν ξένην εὑρίσκομεν, οὔτε τουρκικήν, καὶ τὸ παραδοξότερον οὔτε ἀλβανικήν. Τὸ ὑπὸ Σανούτου σημειούμενον ἐθνικὸν «Τοῦρκοι» οὐδὲν σημαίνει, διότι ὁ λεπτολόγος χρονογράφος σημειοῖ ὅτι οἱ Στρατιῶται ἔφερον παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς διάφορα ὀνόματα, ἐν οἷς καὶ τὸ μνημονευθὲν «latinamente chiamati Epiroti, Turchi, Greci, Albanesi»· ἄλλως τε δὲ καὶ πολὺ λογιώτεροι συγγραφεῖς συνέχεον τοὺς Ἀλβανοὺς πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἔτι κατεσκηνωμένους Τούρκους ([1]).

Διὰ τοῦ προσημειωθέντος ὀνόματος *Μακεδόνες* δὲν πρέπει νὰ ἐννοηθῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς κυρίως λεγομένης Μακεδονίας, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ Ἀλβανοί, εἴτ' ἐν Ἠπείρῳ, εἴτ' ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦσιν. Ὁ Κορωναῖος ἀποκαλεῖ *Μακεδονίαν* τὴν:

Ἄρταν καὶ Ἀγγελόκαστρον, Γιάννινα καὶ Ἀλβανίαν (σ. 4).

Ἀλλαχοῦ δὲ (σ. 14) Μακεδονίαν ὀνομάζει τὴν νῦν λεγομένην Στερεὰν Ἑλλάδα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ οἱ Στρατιῶται ἀποκαλοῦνται ἀδιαφόρως *Μακεδονῖται*, *Ἀλβανῖται*:

Ὅσους δὲ αἰχμαλώτισε τότ' ἐκ τοὺς Στρατιώτας,
Τ' ἀνήμερα λειοντάρια λέγω Μακεδονίτας (σ. 103).
Τριακοσίους διαλεκτοὺς ἀνδρείους Ἀλβανίτας,
Εὐθὺς μετ' αὐτον ἔλαβεν ἐκ τοὺς Μακεδονίτας (σ. 123).
Μὲ τ' ἄλογα ἐκ τὸν Μωρηὰν πολλοὺς Μακεδονίτας.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπηρετοῦντες τοὺς βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως Χειμαριῶται καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἀπετέλουν τὸ λεγόμενον reggimento dei Macedoni· ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους βλέπομεν τοὺς Ἠπειρώτας Στρατιώτας φέροντας τὸ ὄνομα *Μακεδόνες*. Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἡ ἀπὸ τῶν πειρατῶν ἐνοχλουμένη Κύπρος ἐζήτησεν ἁρματωλοὺς (λᾶς τῶν ἁρμάτων) εἰς φύλαξιν τῶν παραλίων. Τότε ἐστάλη ἀποικία Ἀλβανῶν Στρατιωτῶν, οἵτινες διετηρήθησαν ἀμιγεῖς ἀπὸ τῶν ἄλλων κατοίκων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καταλήψεως τῆς νήσου. Ἡ ἀποικία αὕτη, ἐξ Ἠπείρου ὁρμωμένη, ἀποκαλεῖται Στρατία τῶν Ἀλβανῶν, ἢ τῶν Μακεδόνων. Ὑπερμεσούσης τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, Κύπριος διεβεβαίου τὸν Μαρτῖνον Κρούσιον ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ἐλαλεῖτο ἔτι ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα ([2]). Ἅπασαι αἱ πρὸς τὴν Ἐνετικὴν γερουσίαν ἐκθέσεις τῶν διοικητῶν τῆς Κύπρου λέγουσιν ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἐνταῦθα φρουροῦντας Στρατιώτας ὅτι ἦλθον ἐν τῇ νήσῳ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ([3]). Ἐν ἔτει 1559 ὁ βασιλικὸς σύμβουλος Ἀντώνιος Ζάνες ὑπελόγιζεν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀποικία ἠρίθμει περὶ τὰ 1300 ἔτη. Ὁ Κύπριος Στέφανος Λουζινιανός, ὅστις καλῶς ἐγίνωσκε καὶ τοὺς Στρατιώτας καὶ τ' ἀρχεῖα τῆς νήσου, ἐπικυροῖ τὰς εἰδήσεις ταύτας, καὶ εἰδικώτερον περιγράφων τούτους, οὓς καλῶς μεταφράζει coureurs champestres, λέγει ὅτι τοὺς Μακεδόνας ἢ Ἀλβανοὺς ὡδήγησεν εἰς Κύπρον δούξ τις καλούμενος Καλόκαιρος. Πραγματικῶς δὲ ὁ λατῖνος ἱστορικὸς Αὐρήλιος Βίκτωρ μνημονεύει τὸν ὑπὸ Κωνσταντίνου σταλέντα δοῦκα Καλόκαιρον, τὸν μετ' οὐ πολὺ ἐπαναστάντα καὶ θανατωθέντα ἐν Ταρσῷ ([1]).

Ἀσχέτως πρὸς ὅσα οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νέοι ἐθνολόγοι δοξάζουσι περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων καὶ Ἀλβανῶν, παράδοσις ἐπὶ χίλια πεντακόσια ἔτη ἐπικρατοῦσα παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἀλβανοῖς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς σπουδαιοτάτη ἱστορικὴ μαρτυρία.

ΚΕ'.

Εἶπον καὶ προηγουμένως ὅτι, ἂν οἱ Στρατιῶται ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς τὴν πατρίδα καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῷ κοσμοπολιτικῷ ὠκεανῷ, τὸ ὄνομά των θὰ συνεδέετο πρὸς τὴν λεγομένην Ἀναγέννησιν τῆς Εὐρώπης, δι' ἡμᾶς ὅμως θὰ ἦτο ἁπλῆ ἱστορικὴ ἀνάμνησις. Ἀλλ' οἱ Στρατιῶται δὲν ἀπηρνήθησαν τὴν πατρίδα, ὅταν δὲ καὶ ἡ Ἑλλὰς γνωρίσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννήσεώς της, τὰ ἱστορικὰ αὐτῆς προπύλαια θ' ἀναπετασθῶσιν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν κάθοδον τῶν ἐκδικητῶν τούτων καὶ σωτήρων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Καλῶς γνωρίσας τοὺς ἐν Εὐρώπῃ διεσπαρμένους Στρατιώτας ὁ Ἰάνος Λάσκαρις, συνέταξεν ἐπίγραμμα εἰς τὸν περιλάλητον Ζακύνθιον Δημήτριον Μεγαδούκαν, ἐν ᾧ παριστᾷ τὴν Ἑλλάδα παρηγοροῦσαν τὰ ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν στενάζοντα τέκνα της, καὶ ὑποσχομένην ὅτι οἱ ἐν τῇ Δύσει δουλεύοντες *Ἡρακλεῖς* ἐπιφυλάττουσι τοὺς ἡρωϊκωτέρους των ἄθλους ὑπὲρ πατρίδος, ὅταν καὶ τὰ τέκνα ταῦτα ἐξαγνιζόμενα ἐν τῇ δουλείᾳ ἀναδειχθῶσιν ἄξια τῶν προγόνων των:

Τοῖσι δ' ἄρ' ἀχνυμένοισι μετηύδα πότνια μήτηρ
— Τέκνα φίλ' οὗτοι δέος κείριον ὔμμι τόδε,
ἡγεμόνος μεγάλου τῷδ' ὄνομα καὶ κλέος ἔσται,
ἀλλ' ἑτέροις πονέει δεύτερος Ἡρακλέης
Οὐ γὰρ ἔθ' Ἕλλησι Ζεὺς ἥπιος, ἄχρις ἀλιτροὶ
σφῶν προγόνων στυγέουσ' οὔνομ', ἔθη, σοφίην. ([2]).

([1]) Σάθα, ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, Α', σελ. 35.

([2]) Turco—graecia, 208—209.

([3]) Τινὰς τῶν ἐκθέσεων τούτων ἐδημοσίευσαν ὁ Mas Latrie (τόμ. Γ') καὶ ὁ Lamansky. (σ. 622), ἀρκεταὶ δὲ μένουσιν ἔτι ἀνέκδοτοι.

([1]) Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, Β', Προλ.

([2]) Ἰάνου Λασκάρεως ἐπιγράμματα. Parisiis, 1527. Ὁποῖον ἐν τῇ δουλείᾳ ἐξαγνισμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐννοεῖ ὁ ἀπόγονος οὗτος τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, δηλοῦται ἐκ τῶν προσπαθειῶν του εἰς ἵδρυσιν ἑλληνικοῦ γυμνασίου, ἐν ᾧ πλεῖστοι τῶν ἑλληνοπαίδων ἔμαθον τοὺς ἀληθεῖς προγόνους των, καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Ε' δημηγορίας του πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐν ὀνόματι τῶν σκιῶν τοῦ Ὁμήρου, Θεμιστοκλέους, Ἐπαμεινώνδα καὶ τῶν ἄλλων προγόνων (Σάθα Νεοελ. Φιλολογία, σ. 117—118), καὶ Τουρκ. Ἑλλάς, σελ. 86—87.

Τὰ εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ θανόντας Στρατιώτας ἐπιγράμματα διατρανοῦσι τὸ ψυχικὸν ἄλγος τῶν ἡμετέρων πολεμιστῶν, ὡς μὴ προφθασάντων νὰ ἐπιτελέσωσι τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον. Ἰδοὺ τί λέγει τὸ ἐπιτύμβιον τοῦ Μαρκεσίνη Ῥάλη ἀποθανόντος ἐκ τυχαίας πτώσεως:

Οὐ γὰρ Ἄρης μ' ἐδάμασεν ἐν ἔντεσι, δουλεύουσαν
ρυόμενον κλεινὴν Ἑλλάδα· πῶς δ' ἔθανον!

Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωσιν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ λεγομένου βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἐν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς δουλείας ἐδοκιμάσθη τὸ ἑλληνικὸν μέταλλον, καὶ ἀφοῦ ἐξητμίσθη ἡ βυζαντινὴ ἀκαθαρσία, ἔλαμψεν ὁ ἑλληνικὸς χρυσός.

Ἐνῷ ὁ Ἰάνος ἔγραφε τὰ ἀνωτέρω, οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ συγκεντρωθέντες Στρατιῶται ἤρχισαν ἤδη τὴν κάθοδον, καταλαβόντες τὴν ἀντικρὺ τῆς Κερκύρας Ἤπειρον καὶ ἱδρύσαντες ἀκριτικὰ θέματα κατ' αὐτὸν τὸν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἰσχύοντα τύπον.

(Ἕπεται τὸ τέλος) Κ. ΣΑΘΑΣ

ΤΕΚΝΑ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ernest Legouvé]

Μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασαν εἰς τὸ μέγαρον ὅπου ἐφιλοξενούμην λίαν δυσάρεστοι εἰδήσεις. Ὁ ποταμὸς ἐξεχείλιζεν. Αἴφνης οἱ φόβοι φρικωδῶν δυστυχημάτων γεννῶνται εἰς τὰ πνεύματα. Ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ζητεῖ ἐκ Βλοᾶ μηχανικόν τινα ὅπως στερεώσῃ τὸ πρόχωμα τοῦ Ῥαμβούργ ἀπέχον ἥμισυ μίλιον ἀπ' ἐδῶ, τὸ ὁποῖον μόνον προστατεύει ὅλην τὴν κοιλάδα μας. Οἱ μηχανικοὶ εἶχον ἀναχωρήσει εἰς Ὀνζαίν, τὸ ὁποῖον ἠπειλεῖτο ἀκόμη περισσότερον. Ὁ φίλος μου καὶ ἐγὼ συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐτρέξαμεν εἰς τὸ πρόχωμα. Τὰ ὑποκίτρινα τοῦ ποταμοῦ κύματα ἐκύλιον κορμοὺς δένδρων, ἐρείπια στεγῶν, συντρίμματα λέμβων καὶ ἐσφενδόνιζον αὐτὰ μετ' ἄκρας σφοδρότητος κατὰ τοῦ προχώματος, ὅπερ ἔτρεμε καὶ ἔτριζεν εἰς ἕκαστον κτύπημα. Πανταχόθεν ἔτρεχον πεζοί, μὲ ἁμάξια, ἔφιπποι, οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωρίων ἐρχόμενοι ὅπως καὶ ἡμεῖς νὰ ἐργασθῶσι διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν. Ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν; ἔλειπεν ὁ διοικῶν! δὲν εἴχομεν ἀρχηγόν. Ἠκούομεν τὰς θλιβερὰς ταύτας λέξεις ἐξερχομένας τοῦ στόματος τῶν ἐρχομένων: Τὸ Βρεῖλ τὸ ἐσκέπασαν τὰ νερά! Τρία σπίτια ἐκρημνίσθηκαν 'ς τὸ Μενίλ!.. Ὁ Σὲρ ἐν τούτοις ἀνέβαινεν. Ῥήγματά τινα ἤρχισαν νὰ σχηματίζωνται πρὸς βορρᾶν τοῦ προχώματος, τῆς μόνης ἐλπίδος μας, καὶ ἐμένομεν ὅλοι ἐκεῖ ἀκίνητοι, ἀνίσχυροι, ἀπηλπισμένοι. Αἴφνης φαίνεται μακρόθεν πλῆθος ἀνθρώπων κινούντων μανδήλια, ῥάβδους, ἐργαλεῖα, καὶ ἐκβαλλόντων κραυγὰς χαρᾶς. Πλησιάζουν! ἦσαν οἱ κάτοικοι τοῦ Δαμμαρτὲν οἵτινες ἔφερον,.. ὄχι, ἀπατῶμαι, οἵτινες ἦγον ἐν θριάμβῳ τὸν νέον Βιλνέβ. Ὦ φίλε μου, τί μέγα πρᾶγμα εἶνε ἡ ἐπιστήμη! Εἰς μόνην τὴν λέξιν ταύτην *μηχανικός*! τὸ πλῆθος ὁρμᾷ πρὸς τὸν νέον, σχεδὸν γονυπετεῖ πρὸ αὐτοῦ!.. «Γλύτωσέ μας!» φωνάζουν αἱ γυναῖκες! «Πές μας τί νὰ κάμωμε!» φωνάζουν οἱ ἄνδρες. Ἡ ἀταξία ἦτο ἴση πρὸς τὸν τρόμον.

— Ἐδῶ εἶνε ὁ κίνδυνος! τῷ ἔλεγον οἱ μὲν δεικνύοντες εἰς αὐτὸν τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος τοῦ προχώματος.

— Ἐδῶ ῥαγίζει τώρα! ἔλεγον οἱ ἄλλοι δεικνύοντες τὸ ἀντίθετον ἄκρον.

Ὁ νέος συρόμενος πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, μυρίας ἀκούων ἀτάκτους κραυγάς, ὠχρὸς ἐκ φόβου, οὐχὶ ἐκ φόβου φυσικοῦ, ἀλλ' ἐξ ἠθικοῦ φόβου, ἐκ τοῦ φόβου τοῦ κινδύνου τῶν ἄλλων, καμπτόμενος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς εὐθύνης του, ἔτρεχεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο, διέτασσε τὴν ἐπιδιόρθωσιν ῥηγμάτων τινῶν, ἔδιδε διαταγάς τινας μαρτυρούσας νοημοσύνην μὲν ἀλλὰ καὶ ἀβεβαιότητα, διωργάνιζε μὲν τοὺς ἐργάτας κατ' οὐλαμούς, ἀλλ' ἐφαίνετο μᾶλλον συμβουλευόμενος ἢ διευθύνων αὐτούς. Ἡ φωνή του δὲν εἶχε τὸν ἐπιτακτικὸν ἐκεῖνον τόνον ὅστις ἐπιβάλλεται. Ἡ πρώτη ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ κινδύνῳ εἶνε νὰ ἔχουν πεποίθησιν εἰς τὸν διευθύνοντα αὐτούς, καὶ τὸ πρώτιστον πλεονέκτημα τοῦ διευθύνοντος εἶνε νὰ ἔχῃ πεποίθησιν ἐφ' ἑαυτοῦ. Οἱ ἐργάται αἰσθανόμενοι ἐλλείπουσαν τὴν τοιαύτην πεποίθησιν ἐδίσταζον. Ὁ κίνδυνος ἐν τούτοις ηὔξανεν ἀκαταπαύστως. Μετὰ τὰς πλημμύρας ταύτας ἐκσπῶσι συνήθως θύελλαι μετὰ τῶν κυμάτων τοῦ ὕδατος προχωροῦσαι. Εἰς ἓν μέρος τοῦ προχώματός μας ἦσαν φυτευμέναι ὑψηλαὶ λεῦκαι, ὧν ὁ ἄνεμος ἔσειε σφοδρῶς τὰς κορυφὰς καὶ τοὺς κορμούς, καὶ αἵτινες μεταδίδουσαι τὴν ταλάντευσίν των εἰς τὰς ῥίζας ἐκίνουν τὸ ἔδαφος. Ἐφόσον ἐπληροῦντο τὰ ῥήγματα οἱ τρομεροὶ κλονισμοὶ τῶν δένδρων τούτων συνταράττοντες τὸ χῶμα κατέστρεφον ὅ,τι ἐγίνετο. Αἴφνης ἔπεσε μετὰ πατάγου ἓν τεμάχιον τῆς κορυφῆς τοῦ προχώματος. Εὐτυχῶς ἦτο πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιλάδος, κραυγὴ ἀπελπισίας ἐξῆλθεν ἐξ ὅλων τῶν στομάτων!.. Ἡ καταστροφὴ ἐραίνετο βεβαία, ὅτε αἴφνης ἐκ τοῦ μέρους ἡμῶν προστρέχει ὁ γέρων Βιλνέβ.

— Ἀφῆστε τὸ πρόχωμα... κραυγάζει εἰς τοὺς ἐργάτας. *Εἶτε διαταγὴ τοῦ υἱοῦ μου*.. Διστάζουν .. Σᾶς λέγω ὅτι *εἶτε διαταγὴ τοῦ υἱοῦ μου*!.. ἐπαναλαμβάνει διὰ βροντώδους φωνῆς. Πάρετε τὰ δικέλια σας, τὰς ἀξίνας σας! Ὅλοι 'ς τὰ δένδρα! κόψετε τὰ δένδρα!..» Ὦ! πῶς ὁ ἄνθρωπος ὑποτάσσεται γρήγορα εἰς τὴν φωνήν, ἡ ὁποία εἶνε καμωμένη διὰ νὰ προστάζῃ!... Ὅλοι ὡρμήσαμεν εἰς τὰ δένδρα! Ὁ γέ-

ρων Βιλνέβ ἡσυχος, ἀποφασιστικός, καὶ ὁ υἱός του ὄχι ὀλιγώτερον δραστήριος διπλασιάζουν τὴν δύναμιν τῶν βραχιόνων μας. Ἕκαστον καταφερόμενον κτύπημα σχηματίζει βαθεῖαν πληγὴν ἐπὶ τῶν πελωρίων ἐκείνων δένδρων! Οἱ κορμοὶ κλονίζονται· ὁ ἄνεμος ὅστις ἦτο ἐχθρός μας γίνεται ἐπίκουρός μας. Ἀντὶ νὰ κινῇ πλέον τὰς ῥίζας κινεῖ τὸν τετραυματισμένον κορμὸν καὶ εὐρύνει τὸ τραῦμα τοῦ δένδρου. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ γίγαντες κλίνουσιν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἕτερον καὶ θὰ καταπέσωσι!»

— Κρατήσατε τὰ δένδρα, κρατήσατέ τα, φωνάζει ὁ γέρων Βιλνέβ, μεταβαίνων ἐν σπουδῇ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ προχώματος εἰς τὸ ἄλλο... *Ἀκούσατε δὰ τί λέγει ὁ υἱός μου* ... Μὴ βιάζεσθε τόσον πολύ, ἂν πέσουν διὰ μιᾶς, θὰ ἀναταράξουν τὸ μουσχευμένον ἔδαφος. Σιγά! Σιγά! καταιβάσετέ τα μὲ σχοινία! πλαγιάσατέ τα χάμου!

Ὑπήκουσαν ὅλοι, μόλις δὲ ἐπλαγίασαν τὰ δένδρα μᾶς χρησιμεύουν ἀντὶ νὰ μᾶς βλάπτουν. Ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τοὺς πυκνοφύλλους κλάδους των καὶ ἀπὸ τοὺς κορμούς των, αἱ ῥίζαι ἐμπήγνυνται στερραὶ ὡς πάσσαλοι εἰς τὸ χῶμα ἐκεῖνο ὅπερ ἐκλόνιζον· ὁ ὄγκος μάλιστα τῶν δένδρων πληροῖ τὰς καταχώσεις· κραυγὴ ἀπελευθερώσεως διαδέχεται τὰς κραυγὰς τοῦ τρόμου καὶ αἱ κατάκοποι χεῖρες ἀφῆκαν ἐπ' ὀλίγον τὰ ἐργαλεῖα. Ἀλλ' ὁ γέρων Βιλνέβ, ὅστις εἶχε συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἐφώναξε: Δὲν εἶνε ὥρα γιὰ ξεκούρασι! Ὁ υἱός του ὅστις ἐφαίνετο μεταμορφωθεὶς ἀφ' ὅτου ὁ πατήρ του τῷ ἐχρησίμευεν ὡς βοηθός, ἐξηκολούθησε δι' ἰσχυρᾶς φωνῆς:

— Κάμετε πρὸς βορρᾶν ἕνα μεγάλο ἐπίχωμα! Μεταχειρισθῆτε ὅ,τι εἰμπορέσετε, σανίδια, πέτραις, σακκιὰ χώματος. Μαζέψατε ὅ,τι φέρνει ἐδῶ ὁ ποταμός.

Ὑπήκουσαν καὶ κανεὶς πλέον δὲν ἠσθάνετο οὔτε κόπον, οὔτε φόβον. Τὸ πλῆθος ἠλεκτρισθὲν ὑπὸ τῶν δύω τούτων ἀνθρώπων, οἵτινες ἠλέκτριζον ἀλλήλους, μετὰ δύο ὥρας εἶχε πληρώσει τὰ ῥήγματα· μετὰ τρεῖς ὥρας ἐπὶ τοῦ προχώματος ἦτο ἕτοιμον ἓν ἐπίχωμα ἑνὸς μέτρου καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε οἱ μηχανικοὶ τοῦ Βλοᾶ ἔφθασαν εἰς βοήθειάν μας, εὗρον τὸ πλῆθος ἐκεῖνο περικυκλοῦν τοὺς δύο σωτῆράς του. Συγκινητικωτέρα καὶ τοῦ εὐγνώμονος θαυμασμοῦ τοῦ πλήθους ἦτο ἡ θέα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐνηγκαλισμένων καὶ ἡνωμένων διὰ παντὸς διὰ τῆς ἡρωϊκῆς συνεργασίας μιᾶς στιγμῆς, διὰ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν θάρρους, τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῶν κινδύνων.

Τὴν ἐπαύριον ἠσθάνθην τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανίδω τοὺς δύο Βιλνέβ. Ἔφθασα περὶ τὴν τετάρτην ὥραν. Ἡ οἰκία ἦτο ἀνάστατος. Εἶχεν ἔλθει ἐπιστολὴ τοῦ νομάρχου πρὸς τὸν νέον, ὅστις ἠτοίμαζε τὴν ἀπάντησιν. Εὗρον τὸν πατέρα μόνον ἐν τῇ αἰθούσῃ, ὅπου πρώτην φορὰν τὸν ἔβλεπον. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ νομάρχου εἶχε συγκινήσει αὐτὸν βαθύτατα. Τί περιεῖχε λοιπὸν ἡ ἐπιστολή; Δὲν ἠθέλησεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ μοὶ τῷ εἴπῃ.

— Ἂς σᾶς τὸ εἴπῃ ὁ υἱός μου!

Ὁ νέος ἐφάνη. Ποία διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων φυσιογνωμιῶν. Ὅσον τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ἀπήστραπτεν ἐξ εὐτυχίας, τόσον τὸ τοῦ υἱοῦ ἐδείκνυε σύννοιαν καὶ σοβαρότητα· ὁ νέος ἐκράτει δύο ἐπιστολὰς ἐν τῇ χειρί του, τὴν τοῦ νομάρχου καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀπάντησιν... Ὁ Βιλνέβ, ἅμα τὸν εἶδε, ἔδραμε πρὸς αὐτόν, ἔλαβεν ἐκ τῶν χειρῶν του τὴν ἐπιστολὴν τοῦ νομάρχου καὶ μοὶ τὴν ἐνεχείρισε.

— Διαβάσατε, κύριε!

Ὁ νομάρχης ἔγραφεν εἰς τὸν νέον, ὅτι κατ' αἴτησιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, συνεπείᾳ τῆς ἐκθέσεως τῶν δύο μηχανικῶν, καὶ κατὰ παράκλησιν τῶν καλλίστων κατοίκων τῆς χώρας ἔμελλε νὰ κάμῃ πρότασιν παρασημοφορήσεώς του εἰς τὴν κυβέρνησιν.

— Ὁ υἱός μου νὰ λάβῃ παράσημον, εἴκοσι τριῶν ἐτῶν παιδί!

Ὁ γέρων ξυλουργὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ τι περισσότερον. Μετὰ στιγμαίαν δὲ σιωπήν,

— Τώρα, εἰπε, τὴν ἀπάντησίν σου!... ἀνάγνωσέ την.

— Τὴν ἀπάντησίν μου! εἶπεν ὁ νέος μὲ φυσικὸν ἀλλὰ θαρραλέον τόνον φωνῆς· ἡ ἀπάντησίς μου εἶνε ἁπλῆ: δὲν δέχομαι τὸ παράσημον.

— Δὲν δέχεσαι τὸ παράσημον! ἀνέκραξε ὁ πατήρ. Διατί;

— Ἰδοὺ διατί· εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι καὶ ὁ κύριος θὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν ἀπόφασίν μου.

Ὁ νέος ἔλαβε τότε τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνέγνω:

«Κύριε νομάρχα,

«Δὲν σᾶς κάμνω λόγον περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου, τὴν μαντεύετε. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ δεχθῶ τὴν τιμὴν ταύτην, διότι δὲν ἔκαμα τίποτε ἄξιον ταύτης.

— Τί λέγεις; ἀνέκραξεν ὁ πατήρ, χωρὶς τὴν χθεσινήν σου ἐργασίαν, ὅλος ὁ τόπος μας ἦτο κατεστραμμένος.

— Ναί, ἀλλὰ τὴν ἐργασίαν μου ποῖος τὴν ἔκαμε; Ἀφῆστέ με νὰ τελειώσω, πατέρα!..

Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἐπιστολήν του:

«Δὲν ἔκαμα τίποτε ἄξιον ταύτης. Δύο μέτρα σωστικὰ ἐλήφθησαν: ἡ ἀποκοπὴ τῶν δένδρων καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐπιχώματος. Καὶ τὰ δύο ὀφείλονται εἰς τὸν πατέρα μου».

— Εἰς ἐμέ!

— Ἀφῆτέ με λοιπὸν νὰ τελειώσω, ἐπανέλαβεν ὁ νέος μειδιῶν. Καὶ ἐξηκολούθησε:

«Τὸ θάρρος τῶν ἐργατῶν, ἡ σύντονος προσπάθεια, ἡ δραστηριότης καὶ ἡ διεύθυνσις συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον. Πάντα ταῦτα εἶνε κατόρθωμα τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ ἤμην ἐκτὸς ἐμαυτοῦ· ἡ μεγάλη εὐθύνη μὲ κατέκαμπτεν· οὐδὲν μέσον σωτηρίας ἔβλεπον, ἐνόουν δὲ σκληρῶς πόσον ἀπέχει σχέδιόν τι ἐπὶ τοῦ χάρτου πραγματικοῦ σχεδίου. Τότε ὁ πατήρ μου προσέδραμεν εἰς βοήθειάν μου, καὶ ἐν διαστήματι πέντε λεπτῶν διὰ τῆς πείρας αὐτοῦ καὶ τῆς ἕξεως τοῦ διευθύνειν προεῖδε τὰ πάντα, προεφύλαξεν, ἔσωσε τὴν ἐπαρχίαν. Ἐννοῶ τὴν πλάνην τῶν μηχανικῶν καὶ τῶν ἄλλων μαρτύρων τῆς σκηνῆς ταύτης διότι, καθ' ὅλην τὴν ἐργασίαν, ὁ πατήρ μου ἐφώναζεν: *Εἶτε διαταγὴ τοῦ υἱοῦ μου. Ὑπακούσατε εἰς τὸν υἱόν μου*! Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ἐγὼ ὑπήκουον, ἐκεῖνος δὲ διέτασσεν. Δὲν ἦτο ὁ πατήρ μου βοηθός μου, ἐγὼ ἤμην ἰδικός του. Δὲν δύναμαι λοιπόν, κύριε νομάρχα, νὰ δεχθῶ τὴν ἀμοιβὴν ὑπηρεσίας τὴν ὁποίαν δὲν ἔκαμα· ἀλλ' ἂν νομίζετε τὰς προσπαθείας καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου ἀξίας ἀμοιβῆς τινος, γνωρίσατε δημοσίως τὴν διαγωγὴν τοῦ πατρός μου· ἂς μάθῃ ὅλη ἡ ἐπαρχία ὅτι οὗτος τὴν ἔσωσε, καὶ τότε θὰ μοὶ ἔχητε δώσει, κύριε νομάρχα, παράσημον ἀνώτερον τοῦ σταυροῦ.»

Ὁ πατήρ, ὑπὸ αἰσθημάτων ἀντιθέτων κατεχόμενος, εἶχεν ἀκούσει μέχρι τέλους τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην χωρὶς νὰ ἐκστομίσῃ λέξιν, ἀλλὰ μόλις ἐτελείωσε, ἀνηγέρθη ζωηρῶς:

— Δὲν θὰ τὴν στείλῃς αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν! Δὲν πρέπει νὰ τὴν στείλεις! Δὲν λέγεις τὴν ἀλήθειαν! Δὲν εἰξεύρω ἂν ἰδική σου ἢ ἰδική μου εἶνε ἡ ἰδέα νὰ κόψωμε τὰ δένδρα ἐκεῖνα· ἀλλ' εἰξεύρω ὅτι κατόπιν ἀπὸ τὸν πρῶτον τρόμον σου... καὶ ποῖος ἀνδρεῖος δὲν τὰ χάνει τὴν πρώτην φορὰν ὅπου εὑρεθῇ εἰς τὴν φωτιάν;... εὐρῆκες ὅλον σου τὸ θάρρος, ὅτι αἱ γνώσεις σου ἐβοήθησαν τὴν ἐπιστήμην μου, ὅτι ἐτακτοποίησες τὰς ἐμπερδευμένας ἰδέας ποὺ μοῦ ἤρχοντο.

Ὁ υἱὸς ἠθέλησε νὰ τὸν διακόψῃ.

— Μὴ μὲ διακόψῃς. Ἔχω τὸν κύριον μάρτυρα. Σὲ εἶδεν εἰς τὸ ἔργον, σὲ ἤκουσε! Δὲν θέλεις νὰ πάρῃς τὸ παράσημο! Τί ἀνοησία εἶν' αὐτή! Σ τὸ ὕστερο σοῦ τὸ ἀπαγορεύω. Δὲν θὰ στείλῃς αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν!..

Ταύτας δὲ τὰς λέξεις λέγων ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἔσχισε.

— Εἶνε πολὺ ἀργά, εἶπεν ὁ νέος. Εἶχα προϊδεῖ ὅ,τι συμβαίνει τώρα... Ἔσχισατε τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς· ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη!

— Ἄ, παιδί μου! ἀνέκραξεν ὁ πατὴρ ἐξηντλημένος πεσὼν ἐπὶ καθίσματος, τί ἔκαμες;

— Ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃς, εἶπον ἐγὼ θλίψας τὴν χεῖρα τοῦ νέου καὶ ἀπομακρυνθεὶς εἶτα συγκεκινημένος.

Αὐτὴ εἶνε ἡ διήγησίς μου.

— Μὲ συνεκίνησεν ὅπως καὶ σᾶς, μοὶ ἀπεκρίθη ὁ φίλος μου, καὶ θὰ κάμω χρῆσιν αὐτῆς. Εἶνε ἀναμφιβόλως ἐντελῶς ἔκτακτον γεγονός. Δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ λάβῃ ὡς παράδειγμα ὄντα τόσον ἐξαιρετικὰ ὅσον ὁ Βιλνέβ καὶ ὁ υἱός του, οὔτε εἰμπορεῖ νὰ στηριχθῇ εἰς πλημμύρας καὶ σωτηρίας τοιαύτας ὅπως ἐπαναφέρῃ τοὺς υἱοὺς εἰς τοὺς πατέρας καὶ κρημνίσῃ τὸ δυσάρεστον ἐπακόλουθον τῆς διαφορᾶς τῆς ἀγωγῆς· ἀλλ' ἡ δημοσία ἀνάγνωσις τοιαύτης διηγήσεως θὰ συγκινήσῃ βαθέως τοὺς μαθητάς μας. Ἐκτὸς τούτου, βλέπω εἰς αὐτὴν ἀρχήν τινα, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχα φανταασθῆ ἕως τώρα καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ δὲν εἶνε οὔτε χιμαιρική, οὔτε ἀδύνατος: Τὴν ἀρχὴν ὅτι πρέπει νὰ διδάσκωμεν εἰς τοὺς νέους, τοὺς πεφυσιωμένους ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τῶν βιβλίων, ὅτι τὰ πάντα δὲν εἶνε εἰς τὰ βιβλία, νὰ τοὺς δώσωμεν νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἡ πεῖρα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων δίδει ὑπεροχὴν ἣν οὐδεμία θεωρητικὴ σπουδὴ δὲν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ, καὶ τέλος ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεύωνται πολὺ διότι ἀκόμη δὲν ἐγνώρισαν τὴν ζωήν· νὰ τοῖς ἀποδείξωμεν ὅτι εἰς πάσας σχεδὸν τὰς περιστάσεις, παντοῦ ὅπου εἶνε ἀνάγκη συμβουλῆς, διευθύνσεως, ὁ πατὴρ ὅσον ἀγράμματος καὶ ἂν εἶνε, δύναται νὰ διδάξῃ τὸν υἱόν του, καὶ νὰ τῷ γείνῃ ὁδηγός, μόνον καὶ μόνον διότι ἔζησε, καὶ ἀπέκτησε πεῖραν. Ἡ διήγησίς σας μοῦ δίδει ἀφορμὴν καὶ εἰς ἄλλας σκέψεις. Ὁ Βερανζὲ συνείθιζε νὰ λέγῃ τὸ ἑξῆς βαθὺ ἀπόφθεγμα: Ἡ μετριοφροσύνη εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς συγκρίσεως. Πραγματικῶς εἴμεθα ματαιόδοξοι, διότι συγκρίνομεν ἑαυτοὺς πρὸς τοὺς ἄλλους εἰς ὅ,τι εἴμεθα ἀνώτεροι αὐτῶν. Διατὶ ὁ εὐφυής, ὁ πολυμαθής, ὁ πλούσιος, καὶ ὁ εὐπατρίδης ἔχουσι τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀμαθοῦς, τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ἀσήμου; Διότι ὑπολογίζουν τὴν χωρίζουσαν αὐτοὺς ἀπόστασιν μόνον ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον, τὴν μάθησιν ἢ τὸ εὐγενὲς τῆς καταγωγῆς. Ἀλλὰ ποσάκις οἱ ἀλαζόνες γίνονται ταπεινοὶ ὅτε δεινὰ γεγονότα, πόλεμοι, ἐπαναστάσεις δίδουσιν ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῇ ζωηρῶς πλησίον αὐτῶν καὶ ἐνίοτε χάριν αὐτῶν ἡ ἀφοσίωσις τοῦ ἀμαθοῦς ἐκείνου, ἡ ἠθικὴ δύναμις τοῦ ἀσήμου ἐκείνου ἐργάτου, ὁ πλοῦτος τῆς καρδίας τοῦ πένητος ἐκείνου; Τότε καταφαίνεται ἡ ἀλήθεια, ἀποκαθίσταται ἡ ἰσορροπία καὶ ἡ ἀλαζονεία φαίνεται ὅ,τι εἶνε, τὸ τυφλότατον καὶ γελοιωδέστατον τῶν ἐλαττωμάτων! Θὰ διδάξω λοιπὸν εἰς τοὺς μαθητάς μου τὸν μέγαν τοῦτον νόμον τῶν ἠθικῶν ἀποζημιώσεων· θὰ τοὺς διδάξω νὰ σέβωνται ἐν τῷ ταπεινοτάτῳ ἀνθρώπῳ τὰς κεκρυμμένας ἀρετὰς καὶ ἐν τῷ πατρί των τὰ προτερήματα ἅτινα δὲν βλέπουσι! Τὰ σφάλματα τῆς καρδίας εἶνε πολλάκις σφάλματα τῆς διανοίας. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ πλεῖστον, πράττει τὸ κακὸν διότι δὲν βλέπει τὸ ἀγαθόν. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ νέοι σκεφθῶσιν ὅτι ὁ πατήρ των ὁ ἀγνοῶν ἀνάγνωσιν ἔχει χιλιοπλασίαν ἀξίαν αὐτῶν ἕνεκα τῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς του, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐννοήσουν ὅτι ἡ μάθησις ἔρχεται τρίτη ἢ τετάρτη εἰς τὴν κλίμακα τῶν προσόντων

τῆς ὑπεροχῆς, τὴν ἡμέραν ἐκείνην μόνη ἡ εὐφυΐα τοῦ παιδίου θ' ἀρκέσῃ νὰ προφυλάξῃ αὐτὸ τῆς ἀχαριστίας. Ἰδοὺ αἱ σκέψεις τὰς ὁποίας μοὶ ἐνέπνευσεν ἡ διήγησίς σας.

Κ.

ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΟΙΚΗΣΕΙΣ

Εἰκὼν ἐκ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βίου

Τὸ μόνον ψεκτόν, ὅπερ τὸ πάλαι εὗρεν ὁ Μῶμος ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἀθηνᾶς ἦν ὅτι δὲν κατεσκεύασεν αὐτὸν τροχοφόρον, ὅπως τὸν μεταφέρῃ ὅπου θέλῃ· ἀλλ' ὁ κακεντρεχὴς θεὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς πόλεως τῆς Ἀθηνᾶς· ἐν Ἀθήναις, ἂν δὲν ἔχωσι τροχοὺς οἱ οἶκοι, ἔχουσι τὰ κάρρα· φορτόνομεν ἐπ' αὐτῶν τὰς οἰκίας ἡμῶν καὶ τὰς μετακομίζομεν· τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου ἐκτελεῖται πανοικεὶ μετανάστευσις ὁλοκλήρου πόλεως· δὲν εἴμεθα σχεδὸν κάτοικοι, ἀλλὰ νομάδες· στήνομέν που τὴν σκηνὴν ἡμῶν ἓν ἔτος, ἔπειτα συστέλλομεν αὐτὴν καὶ ἐκκινοῦμεν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν. Εἴμεθα ἀψίκοροι εἰς πάντα· βαρυνόμεθα τὴν αὐτὴν τοῦ ὁρίζοντος μονοτονίαν· θέλομεν ἄλλην λωρίδα οὐρανοῦ πρὸ ἡμῶν ὑπ' ἄλλων στεγῶν καὶ καπνοδοχῶν κατατεμνομένην· ἀδυνατοῦντες νὰ μεταλλάξωμεν τύχην, μεταλλάσσομεν τοίχους.

* *
*

«Συστοιχίαι κάρρων τριζόντων ὑπὸ τὸ ποικιλον βάρος διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν διασταυρούμεναι, συγκρουόμεναι· ὅ,τι ἦτο ἐν τῷ φωτὶ ἢ ἐν τῇ σκιᾷ, ὅ,τι ἐπεδεικνύετο ὑπερηφάνως ἢ ἐκρύπτετο αἰδημόνως τελεῖ σήμερον διὰ τῶν ὁδῶν τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ παρέλασιν, ἣν θὰ ἐπαναλάβῃ πάλιν τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον· ἡ αἴθουσα, ὁ κοιτών, τὸ μαγειρεῖον, τὸ πλυσταρεῖον, συναντῶνται ὡς παλαιαὶ φίλαι· ἐδῶ κιβώτιον συγκλονεῖ τὴν κυρτήν του ῥάχιν ὑπὸ τῶν συχνῶν τῆς φορτηγοῦ ἁμάξης ἀνατιναγμῶν· παρέκει σκαμνίον ἀνεστραμμένον εὑρίσκεται ἐν σπαρακτικῇ στάσει ὡσεὶ ἀνέτεινε τὰς χεῖρας ἐπικαλούμενον ἔλεος· ἡ ἐσχάρα καὶ τὸ τηγάνιον ταλαντῶνται κροτοῦντα εἰς τὰ πλάγια τῆς ἁμάξης... Ἡ περιφέρεια τοῦ παντοίου τούτου συμφύρματος σχηματίζει ἀνώμαλον πολύγωνον, διαποικιλλόμενον ὑπ' ἀραβουργημάτων, οὗτινος αἱ ἄνισοι καὶ ἑτεροειδεῖς πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς στρωμνῆς, τῆς σκάφης, τοῦ καβουρδιστηρίου τοῦ καφέ, τοῦ σαρώθρου καὶ τοῦ εὑρεθέντος ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς Δόνας Ἰουλίας ἀντικειμένου, ἀντὶ τοῦ καταζητουμένου Δὸν Ζουάν».

Τοιαῦτα περίπου ἔγραφον ἄλλοτε τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἐνοικιάζεται*. Ἡ εἰκὼν μένει καὶ νῦν ἡ αὐτή· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κάρρου συναντῶνται τὰ εὐγενέστατα σκεύη πρὸς τὰ βαναυσότατα, ὡς ἐν τῷ λουτρῶνι τοῦ Φαλήρου αἱ ἀβρόταται ἀριστοκρατίδες πρὸς τὰς χυδαιοτάτας φεσοφόρους.

* *
*

Ἡ μετανάστευσις αὕτη αἰτίαν ἔχει ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀθηναίων, εἰ καὶ φιλοπάτριδες, καὶ θεωροῦντες δόξαν καὶ καύχημα τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ χώματος δὲν ἔχουσιν οὐδὲ πήχεις τινὰς ἐκ τοῦ χώματος τούτου, ἐφ' οὗ ν' ἀπολαύωσι τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν· ὅπως δ' ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν γιαννιτσάρων ἠγόραζον οἱ σκλάβοι τὸ δικαίωμα τοῦ φέρειν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἀγοράζουσιν οὗτοι διὰ μηνιαίου χαρατσίου βαρυτάτου τὸ δικαίωμα τοῦ φέρειν αὐτὴν ὑπὸ στέγην· οἱ μόνοι ἀληθῶς ἐλεύθεροι, οἱ μὴ πληρώνοντες διότι ζῶσι, εἶνε οἱ ἰδιοκτῆται· τοιοῦτοι δ' εἶνε οἱ ἰθαγενεῖς Ἀθηναῖοι, οἱ γηγενεῖς, οἱ διὰ βαθέων θεμελίων ἐρριζωμένοι πρὸς τὸ πάτριον χῶμα, τινὲς ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, καὶ ἄλλοι οἵτινες ἔχουσιν οἴκους ὡς θὰ εἶχον ὄνους ἢ ἀγελάδας, δηλαδὴ πρὸς ἐπιχείρησιν· ἐνῷ αὐτοὶ κάθηνται, οἱ οἶκοί των ἐργάζονται· πολλοὶ δὲ τούτων στεγάζουσι μὲν τὸν ἰδιοκτήτην διὰ τοῦ ἑνὸς πατώματος, κερδαίνουσι δὲ τὰ πρὸς τὸ ζῆν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἄλλου.

* *
*

Ἀλλ' οἱ φερέοικοι μόλις ἴδωσι λευκάζοντα τὰ ἐνοικιαστήρια σκορπίζονται εἰς τὰς ὁδοὺς πρὸς ἄγραν οἰκίας· τὰ ἐνοικιαστήρια, ὡς νὰ θωπεύωνται ὑπὸ τῶν φλογερῶν ἀκτίνων τοῦ θερινοῦ ἡλίου, ἐμφανίζονται τὸν Ἰούνιον, τὸν Ἰούλιον, καὶ τὸν Αὔγουστον, τὸν δὲ Σεπτέμβριον ἀποσύρονται ἐντός, ὅσα δὲ, κενῆς, ἐρήμου μενούσης τῆς οἰκίας, ἐκτίθενται εἰς τὴν δρόσον καὶ τὸ ῥῖγος τοῦ Φθινοπώρου, εἶνε σκυθρωπά, ὡς οἱ ἔχοντες κενὸν ἐν τῇ καρδίᾳ...

* *
*

Ἡ ἐτησία αὕτη μετανάστευσις παραβλάπτει τὰ μέγιστα τὸν οἰκογενειακὸν βίον· ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἡδὺν καὶ ἤρεμον αὐτοῦ χαρακτῆρα, καταστρέφουσα τὴν ἱερότητα τοῦ οἴκου, καὶ παρομοιάζουσα τοὺς μετοικοῦντας, ὡς ἐν ταξειδίῳ, μεταφέροντας τὰς σκευὰς των ἀπὸ ξενοδοχείου εἰς ξενοδοχεῖον καὶ διασταυρουμένους ἐν τῇ κλίμακι μετ' ἀγνώστων. Ἐκεῖ ὅπου διαμένεις σύ σήμερον, εἰς τὰ δώματα ἅτινα καθιέρωσας δι' εὐγενοῦς ὀδύνης, δι' εὐτυχίας ἁγίας, θὰ ἐπιδράμῃ ἄλλος, ταράττων ὅ,τι ὑπελείφθη ἐκ τῆς ὑπάρξεώς σου, καὶ σὺ δὲ θὰ εἰσδύσῃς εἰς ξένους τοίχους, ἐν οἷς δὲν εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν ὑπολείπονται ἀναθυμιάσεις ἀτιμίας, δὲν εἶσαι βέβαιος ἂν

τὴν ὀροφὴν ἣν σὺ προσβλέπεις ὀνειροπολῶν ὅ,τι ἀγαπᾷς ἢ ὅ,τι σέβεσαι, δὲν τὴν ἠτένισαν ἄγρια ὄμματα βδελυρόν τι μελετῶντα . . .

Πῶς ν' ἀγαπήσῃς τὴν οἰκίαν ταύτην, ἥτις εἶχεν ἀνοικτὴν εἰς πάντας τὴν θύραν της πρὸ σοῦ, καὶ θὰ τὴν ἔχῃ μετὰ σέ;

Πόσον ἱεροὶ εἶνε οἱ οἶκοι ὧν τὴν θύραν μόνον ἡ φιλοξενία ἀνοίγει εἰς τοὺς ξένους, οἱ οἶκοι οἱ μεταβαίνοντες ὡς αἱ οἰκογενειακαὶ παραδόσεις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν· ἐν οἷς ἐξῆλθεν ἡ τελευταία ἀναπνοὴ τῶν ἀπελθόντων γερόντων καὶ ὁ πρῶτος κλαυθμηρισμὸς τῶν ἀνδρωθέντων βρεφῶν· ἐν οἷς παρὰ τὴν γωνίαν ἐκάθησαν οἱ πολιοὶ πάπποι, καὶ αἱ γραῖαι μάμμαι διηγούμεναι παραμύθια. Αἱ *μουσάντραι* φυλάττουσι τὸν τύπον τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς προμάμμης μέχρι τῆς δισεγγόνης καὶ αἱ κλίμακες ἐτρίβησαν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἀγωνιστοῦ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὰς κνήμας τοῦ μὴ βαδίζοντος νηπίου· ἔτι ἐκείνη ἡ ἑστία πόσας μορφὰς εἶδε περὶ αὐτήν, γηρασκούσας εἶτα, ἐκλειπούσας αἴφνης. Ὅλαι αἱ λύπαι καὶ αἱ εὐτυχίαι ἐκεῖ μέσα ἐγκλείονται· ἐκεῖ οἱ λυγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα παρὰ τὸ φέρετρον, καὶ τὰ μειδιάματα τῆς στοργῆς παρὰ τὸ λίκνον· ἐκεῖ, τὸ πονηρὸν μειδίαμα τοῦ πάππου καὶ τῆς μάμμης, τὸ διαστέλλον τὰς ῥυτίδας των, τὴν ἐσπέραν τοῦ γάμου τῆς ἐγγόνης των, μεθ' οὗ προσβλέπουσιν ἀλλήλους, διότι αὐτὴ τοῦ οἴκου ἡ διακόσμησις φέρει εἰς τὸν νοῦν των τὸ θελκτικὸν δρᾶμα τῆς νεότητός των, οὗτινος νομίζουσιν ἔτι ὅτι εἶνε ἠθοποιοί...

Ὦ! πῶς μακαρίζω τοὺς γεννηθέντας ὑπὸ ἰδικήν των ὀροφὴν καὶ ὑπ' αὐτὴν μέλλοντας νὰ κλείσωσι τὰ ὄμματα . . .

Ἐκεῖ ποῦ ἔζησε κανεὶς ἐκεῖ καὶ νὰ 'ποθάνῃ ! . . .

Ἐν ταῖς στιγμαῖς δακεθύμου θλίψεως, ὅτε ἡ καρδία κλονουμένη ἔχει ἀνάγκην ἐρείσματος, ἀνευρίσκουσι τὸ παρελθόν, ἀνακαλοῦσιν ὅ,τι δὲν ὑπάρχει πλέον· ἐκ τοῦ πλαισίου ἀναπλάττουσι τὴν ἀποῦσαν εἰκόνα· ὀσάκις δ' ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ὀπίσω δὲν ἀναγκάζονται νὰ περιάγωσι τὰς ἀναμνήσεις των ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, νὰ περισυλλέγωσι τὸν βίον αὐτῶν διὰ τῶν ὁδῶν, ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος τὰ ἐσκορπισμένα μέλη τοῦ ἀκρωτηριασθέντος Ἀψύρτου.

*
* *

Τὸ ἐνοικιαστήριον, τὸ ἁπλούστατον ἐκεῖνο τεμάχιον χάρτου, τὸ ἀνορθογράφως πολλάκις λαλοῦν ἀπὸ τοῦ ὑπερθύρου πρὸς τὸν διαβάτην, ἐξασκεῖ μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας παρὰ τὸ σύνταγμα· δὲν σαρόνει μόνον ὁλοκλήρους συνοικίας, δὲν μεταδίδει μόνον κίνησιν εἰς τραπέζας καὶ καθέκλας ὡς πνευματιστὴς ἀλλὰ μορφόνει ἕξεις καὶ χαρακτῆρας, συμπλέκει αἰσθήματα, ἡ δύναμίς του φθάνει ἐνίοτε μέχρι τοῦ οὐρανοῦ· μήτηρ πάσης ἀρετῆς καὶ κακίας εἶνε ἡ εὐκολία· ἡ γραῖα μάμμη δύναται νὰ γείνῃ εὐλαβεστέρα καὶ σώσῃ τὴν ψυχήν της ἂν, ἐκ τῆς μετοικήσεως, ἔχει πλησίον τὴν ἐκκλησίαν· γυνή τις δύναται νὰ γείνῃ Πηνελόπη ἢ Κλυταιμνήστρα ἀναλόγως τῆς γειτονείας, διότι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία εἶνε πολλάκις ἀποτέλεσμα συμπτώσεως· πόσοι ἔρωτες ἔχουσι κυρίαν ἀφορμὴν δύο παράθυρα· ἐὰν δὲν ἔθετεν ἡ τύχη κατέναντι ἀλλήλων τὰς δύο νεαρὰς ὑπάρξεις ὡς δύο πεσσοὺς ζατρικίου, δὲν θὰ ἤρχιζε τὸ παιγνίδιον τῆς καρδίας.

Συχνάκις τὸ αἴσθημα τοῦτο εἶνε ἔρως πτηνῶν ὃν ἐκκολάπτει μόνη ἡ προσέγγισις τῶν φωλεῶν καὶ ὃν ἑκάτερον παραλαμβάνον ἐπὶ τῶν πτερῶν του ἀπέρχεται, τὸ φθινόπωρον· ἀλλ' ἐνίοτε εἶνε σπουδαῖον τὸ πρᾶγμα· αἱ δύο καρδίαι δὲν εἶνε παλαιόσπιτα, μὲ ἀναπεπταμένας θύρας δι' ὧν πολλοὶ διῆλθον ἐνοικιασταί· εἶνε νεόδμητοι οἰκίαι καὶ θέλουν νὰ κρατήσουν τὸν πρῶτον, τὸν μόνον ἐνοικιαστήν των· ἐπὶ τέλους ἀποδεικνύεται ὅτι ὄπισθεν τοῦ ἐνοικιαστηρίου ἐκρύπτετο εἰς παπᾶς μὲ τὸ θυμιατήριον καὶ τὸ *Ἡσαΐα χόρευε*.

* *
*

Ἀλλ' ἂν ἔχωσι τὰς κωμῳδίας καὶ τὰ τρυφερὰ εἰδύλλιά των αἱ μετοικήσεις, ἔχουσι τὰς τραγῳδίας των, τραγῳδίας σπαραξικαρδίους. Ἰδοὺ ὁ οἶκος οὗτος ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν δανειστῶν· ἡ ἐνοικοῦσα οἰκογένεια ἐκδιώκεται σήμερον· ἦτο πλουσία ἀλλ' ἡ περιουσία αὐτῆς ἅπασα κατέρρευσεν, ἐβαραθρώθη· ὅτε ἐκτίζετο ὁ οἶκος οὗτος, ἐν χρόνοις εὐτυχίας, αἱ δύο περικαλλέσταται νῦν νεάνιδες, μικρὰ κοράσια τότε, μὲ χυτὰ μαλλιὰ εἰς τὴν πλάτην, ἔβλεπον τὸν ὄγκον τῶν λίθων καὶ τῆς ἀμμοκονίας λαμβάνοντα σχῆμα ἐκ τοῦ ἀορίστου χάους καὶ ὑπὸ τὰ προσδοκῶντα, τ' ἀνυπομονοῦντα αὐτῶν βλέμματα ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καλλιμάρμαρος, κομψότατος, ἀνεπεπταμένος εἰς τὸν ἥλιον, φαιδρός, ἐκτισμένος ὅπως ἀκούῃ γέλωτας χαρᾶς, ἀληθὴς φωλεὰ εὐτυχίας· ὡς ἐν ὀνείρῳ παρῆλθον δώδεκα ἔτη· εἰς ἑκάστην γωνίαν τοῦ οἴκου κρύπτεται εἰς πόθος, μία ἐλπίς, μία σκέψις· εἰς τὴν ὀροφὴν ἵπτανται οἱ πτερωτοὶ φθόγγοι τοῦ κλειδοκυμβάλου, τοῦ διερμηνέως μελῳδιῶν τῆς ψυχῆς. Καὶ τώρα πρέπει ν' ἀπέλθωσι!.. ὅταν μετακινῶσι τὰ σκεύη, ἀπογυμνῶσι τὴν αἴθουσαν, τοὺς κοιτῶνας, ἐναγκαλίζονται μετὰ λυγμῶν τοὺς τοίχους, τὰς θύρας· ὁμιλοῦσι πρὸς τὸν οἶκον ὡσεὶ εἶνε ἄνθρωπος· νομίζουσιν ὅτι ἐγκαταλιμπάνουσι μέρος τῆς ζωῆς των ἐκεῖ μέσα, ἡ ὕπαρξίς των μένει πλέον ἀκρωτηριασμένη . . .

Ἦλθεν ἡ πρώτη Σεπτεμβρίου· τὰ προπετῆ σκεύη τοῦ νέου ἰδιοκτήτου εἰσβάλλουσιν εἰς τὸν οἶκον· τ' ἀπορρανισθέντα ἰδικά των μετακομίζονται εἰς ταπεινὸν οἰκίσκον· ἐπῆλθεν ἡ ἐσχάτη στιγμή· ἀποχαιρετίζουσι τὰ δωμάτια, τὴν αὐλήν, τὸν κῆπον δι' ἑνὸς ὑστάτου, πανυστάτου βλέμμα-

τος ἀγωνιζομένου νὰ συναρπάσῃ, νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅλον τὸν οἶκον.

Κλειστὴ ἄμαξα ἀναμένει αὐτὰς εἰς τὴν θύραν· ῥίπτονται ἐντός, καὶ ἐν ᾧ οἱ τροχοὶ ἀνεπιστρεπτεί, διὰ παντὸς ἀπομακρύνουσιν αὐτὰς τοῦ οἴκου ἐξάγουσιν ἀπὸ τῶν παραθύρων τὴν δακρύβρεκτον μορφὴν των καὶ ἀποχαιρετίζουσι τὸ παρελθόν των...

Τώρα μεταξὺ πενιχρῶν, ξένων τοίχων αἱ δύο ὠχραὶ νεάνιδες κλίνουσιν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου τὴν κεφαλήν των, καταβληθεῖσαι ὑπὸ τῶν συγκινήσεων· ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἀτενίζουσιν αὐτὰς ἐν ἀπελπισίᾳ ἀδακρύτῳ, μετ' ὀλίγον θ' ἀφυπνισθῶσι, θ' ἀρχίσωσι τὰς διακεκομμένας ὑπὸ θρήνων ἀναφωνήσεις· τὸ βλέμμα των θὰ ἴδῃ μέχρι βάθους τὸ φοβερὸν κενὸν ὅπερ ἀφίνει ἐν τῇ ὑπάρξει ἡ εὐτυχία ἀπερχομένη· ἡ σπαρακτικὴ ἀναπόλησις θὰ καταβανίζῃ αὐτάς, εἶτα ἡ λύπη θὰ τὰς δαμάσῃ· τὰ δάκρυα θὰ ἐκρηγνύωνται σπανιώτερον, βαθεῖα μόνον μελαγχολία θὰ πληροῖ τὸν ξένον οἶκον...

Αἱ ὠχραὶ μορφαὶ των ἀναπαύονται εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου· αἱ βλεφαρίδες τῶν κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν των φυλάττουσι δάκρυά τινα ὡς ψεκάδας δρόσου ἐπ' αὐτῶν...

Νομίζει τις ὅτι ἐπέστρεψαν ἐξ ἐνταφιασμοῦ, προσφιλοῦς νεκροῦ.

Αρ. Π. Κουρτιδης.

ΤΟ ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἡ πεπαιδευμένη διευθύντρια τοῦ παρ' ἡμῖν Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου κυρία Αἰκατερίνη Λασκαρίδου, λαμβάνουσα ἀφορμὴν ἐξ ἐρωτήσεως ἀπευθυνθείσης τῇ «Ἑστίᾳ» περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, τοῦ εὐδοκίμως λειτουργοῦντος ἐν τῷ ἀρίστῳ ἐκπαιδευτηρίῳ αὐτῆς, ἐπιστέλλει ἡμῖν τὰ ἑπόμενα·

Κύριε Συντάκτα τῆς «Ἑστίας»

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ προτελευταίου φύλλου τοῦ ἀξιολόγου ὑμῶν περιοδικοῦ πρὸς Κύριόν τινα Α. Π. περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος γραφομένων, σᾶς παρακαλῶ νὰ καταχωρίσητε τὰ κατωτέρω·

Τὸ φροβελιανὸν σύστημα (ὡς ὀρθῶς ἐγράφετε καὶ ὑμεῖς) λειτουργεῖ ἀπὸ ἑξαετίας ἐν ὅλοις τοῖς τμήμασι καὶ ταῖς τάξεσι τοῦ Παρθεναγωγείου μου, ἐν μὲν τῷ νηπιαγωγείῳ καὶ τοῖς τμήμασιν ὡς μέσον διδασκαλίας καὶ τελειοποιήσεως, ἐν δὲ ταῖς Ἑλληνικαῖς τάξεσιν ὡς διδασκαλία θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ πρὸς μόρφωσιν ἐντελεστέρων παιδαγωγῶν καὶ μητέρων.

Φροβελιανὸν ὅμως σύστημα λέγοντες, δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὰ φροβελιανὰ παίγνια καὶ τὰς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ ἐφ' ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας, ὅθεν καὶ ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῆς ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ μου διδασκαλίας βασίζεται ἐπὶ τῶν Φροβελιανῶν ἀρχῶν, ἀποφέρον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος σπουδαιοτέρους καρπούς.

Ἡ δὲ Γερμανικὴ λεγομένη μέθοδος, ἣν εὐτυχῶς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως παρεδέχθη καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι μέρος μόνον αὐτῆς τῆς φροβελιανῆς διδασκαλίας, τροποποιηθὲν κατά τι ὡς πρὸς τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ.

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Φρόεβελ βασίζονται ἐπὶ αἰωνίων καὶ παγκοσμίων ἀληθειῶν, διὸ καὶ διεδόθησαν τάχιστα καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, εἰ καὶ ἐπισήμως τὸ σύστημά του βραδύτερον μόνον ἔγεινε παραδεκτόν, ὅπως πάντοτε καὶ πανταχοῦ συμβαίνει εἰς τὴν διάδοσιν νέων ἰδεῶν. Ἀλλ' ὅπου εὐφυὴς νοῦς ἀντελήφθη μιᾶς ἢ πλειόνων τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὸ ἀνώτερον πνεῦμα αὐτῶν, ἁπλήστως παρεδέχθη καὶ μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας ἐφήρμοσεν αὐτάς. Ὅθεν ἐν τῇ Δύσει συμπληροῦται ἤδη βαθμηδὸν καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ θετικῶς, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν φροβελιανῶν ἀρχῶν ἐπὶ πᾶσαν βαθμίδα τῆς ἐκπαιδεύσεως, κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Φρόεβελ, ὅστις ἐπεζήτει μὲν ἔκτοτε τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην, δὲν ἐπέζησεν ὅμως νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ συμπεπληρωμένον.

Ἀφ' οὗ λοιπόν, κατ' ἀρχήν, ἡ φροβελιανὴ μέθοδος ἔγεινε παραδεκτή, ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας, εἰ καὶ ἡ ἐπιτυχία ταύτης οὐσιωδῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀνωτέρας καταλήψεως τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς ἀληθειῶν καὶ τῆς ἐντελεστέρας αὐτῶν ἐφαρμογῆς, εἶναι σπουδαιοτάτη καθυστέρησις, ἔλλειψις μέλλουσα νὰ καταδείξῃ ἐν τῷ χρόνῳ τὰς θλιβερὰς αὐτῆς συνεπείας, τὸ ὅτι δὲν εἰσήχθη εἰσέτι ὁλόκληρον τὸ φροβελιανὸν σύστημα, δηλ. τὸ ὅτι παρελείφθησαν τὰ μέσα τῆς τελειοποιήσεως τῆς τε καρδίας καὶ τῆς θελήσεως, καὶ ἑπομένως κατηρτίσθη ἀτελὲς πάλιν καὶ μονομερὲς τὸ σύστημα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀγωγῆς. Ἡ μονομέρεια αὕτη ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει, καθ' ἣν πᾶσα φροντὶς καὶ μέριμνα καταβάλλεται ὑπὲρ τῆς ἀσκήσεως,, οὐχὶ ὅμως παντοτε καὶ ὀρθῆς τελειοποιήσεως τῶν διανοητικῶν μόνον δυνάμεων τοῦ παιδός, ὑπὲρ τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν μάλιστα καὶ ἐπιδεικτικῶν μᾶλλον γνώσεων, ἡ μονομέρεια αὕτη δὲν δύναται εἰμὴ νὰ συνεπάγηται τὴν παραμέλησιν καὶ ἑπομένως ἀτέλειαν τῶν ἐπιλοίπων αὐτοῦ ψυχικῶν δυνάμεων, αἵτινες δὲν βραδύνουσι νὰ ἐκδικηθῶσι διὰ τὴν παράβασιν τοῦ πρὸς αὐτὰς καθήκοντος, καὶ περιβάλλουσα τὸ οὕτως ἀτελῶς ἐκπαιδευθὲν πλάσμα διὰ φιλαυτίας, καθιστῶσι καὶ αὐτὸ δυστυχὲς καὶ πηγὴν δυστυχίας διὰ τοὺς περὶ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον. Καὶ αἱ σωματικαὶ δὲ δυνάμεις παρη-

μελοῦντο καὶ ἐν πολλοῖς παραμελοῦνται ἕνεκα τῆς μονομερείας ταύτης, διότι οὐδ' αὐτὴ ἡ γυμναστικὴ ἐφαρμόζεται ἀπανταχοῦ ὅπως καὶ ὅσον πρέπει, οὐδ' ἐπιτρέπει τὸ πλῆθος τῶν μαθημάτων καὶ τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας νὰ διαιτᾶται ὁ παῖς ὅπως ἄλλως ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἄφευκτον διὰ τὴν ὑγίειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματός του.

Πῶς λοιπὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὀρθὸν καὶ πλῆρες τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἐκεῖνο, ὅπερ ὀλιγωρεῖ ὅλως περὶ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ σώματος ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς διαπλάσεως δύο τῶν σπουδαιοτάτων ψυχικῶν δυνάμεων, τῆς αἰσθήσεως δηλ. καὶ τῆς θελήσεως ἀφ' ἑτέρου, ἀφίνον τὴν μόρφωσιν τούτων εἰς τὴν τύχην ὅλως καὶ τὰς τυχαίας περιστάσεις, ἐν ᾧ τἀνάπαλιν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τῶν δυνάμεων τούτων ἐξαρτᾶται ἡ πληρεστέρα ἀνάπτυξις καὶ αὐτῆς τῆς διανοίας καὶ ἡ ἐντελὴς μόρφωσις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ παιδός;

Εἶναι δυνατὸν διὰ μόνης τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων, καὶ τούτων ἐπιπολαίων, νὰ διαπλασθῇ χαρακτήρ; Πῶς δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ πλήρης καὶ αὐτὴ ἡ διάπλασις τῆς διανοίας, ὅταν ὅλαι αἱ ἐργασίαι αὐτῆς περιστρέφονται εἰς μόνην τὴν ἀπόκτησιν ἀληθειῶν, καὶ παραμελεῖται ὅλως ἡ περίθαλψις τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, ἐγκαταλείπεται δὲ εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἢ μὴ ὑπάρχουσαν ἕξιν καὶ προαίρεσιν ἡ καλλιέργεια αὐτῆς τῆς βουλήσεως;

Ἐν ᾧ, ἐάν, συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ παιδός, τὸ παιδαγωγικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα νηπιόθεν παρέχει αὐτῷ πᾶσαν ἀφορμὴν πρὸς τελειοποίησιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων καὶ ἕξεων ὅσον καὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, παρέχει αὐτῷ ἐντυπώσεις τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ ὅσον καὶ τοῦ ἀληθοῦς, παρέχει αὐτῷ τέλος πᾶσαν ἀφορμὴν πρὸς πλήρη ἐξάσκησιν ὅλων τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἔχῃ ὡς ἄμεσον συνέπειαν τῶν εὐστόχων ἐνεργειῶν του τὴν ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον, ἄνευ οὐδεμιᾶς στενοχωρίας, μετὰ χαρᾶς μάλιστα καὶ ἠθικῆς ἱκανοποιήσεως προαγωγὴν τοῦ παιδός, τὴν πλήρη ἐξέγερσιν τῆς δημιουργικῆς καὶ παραγωγικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ ἐν γένει τὴν ἐναρμόνιον διάπλασιν χαρακτῆρος ἰσχυροῦ καὶ εὐσεβοῦς.

Παρήγορον ἐν τούτοις εἶναι, καὶ ἐπάναγκες κατὰ συνέπειαν νὰ γνωστοποιηθῇ τοῖς ἐνδιαφερομένοις, ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ὑγιῶν τούτων ἀρχῶν καὶ παρ' ἡμῖν προβαίνει ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον, βραδύτερον μὲν ἢ ὅτι ὤφειλεν, οὐχ ἧττον ὅμως προβαίνει θετικῶς.

Ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη μετὰ τὴν ἐκ Δρέσδης ἐπάνοδόν μου, δωρεὰν παρέσχον ἅπαντα τὰ πρὸς τὰς φροβελιανὰς ἐργασίας ἀπαιτούμενα ὑλικὰ εἰς ὅλας τὰς μαθητρίας μου, ἀνερχομένας κατ' ἔτος εἰς 150—160, διότι οἱ γονεῖς, μὴ γνωρίζοντες τὸν σκοπὸν τῶν ἐργασιῶν τούτων, δὲν ἐπεθύμουν νὰ καταβάλλωσι τὰς πρὸς αὐτὰς ἀπαιτουμένας δαπάνας. Ἀπὸ τοῦ πέμπτου ὅμως ἔτους, πρὸ διετίας, ἰδόντες τὰ ἄριστα ἀποτελέσματα τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης δράσεως, οἴκοθεν ἀνεδέχθησαν τὴν προμήθειαν πάντων τῶν εἰς τὰς παραγωγὰς τῶν τέκνων των ἀπαιτουμένων ὑλικῶν.

Ἀπὸ πενταετίας δωρεὰν ἐπίσης ἐκπαιδεύονται παρ' ἐμοὶ Φροβελιαναὶ νηπιαγωγοί, εἰς ἃς ἀπονέμονται Φροβελιανὰ πτυχία α. καὶ β'. τάξεως, καίτοι μὴ ἐπικυρούμενα εἰσέτι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως· ἕνεκα δὲ τούτου καὶ διὰ τὴν βραδύτητα τῆς παραδοχῆς τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος, ὀλίγαι μόνον, 4 ἢ 5 κατ' ἔτος, προσήρχοντο, καὶ μᾶλλον αἱ μὴ δυνηθεῖσαι νὰ εὕρωσι θέσιν. Οὐχ ἧττον ὅμως ἀπὸ τριετίας ἤδη καὶ ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ μου Ἑλληνίδες μόνον διδάσκουσι τὰ Φροβελιανὰ καθ' ὅλας τὰς τάξεις αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἐν Σμύρνῃ ὑπὸ τῆς Κυρίας Ἑλ. Λουΐζου ἐπαξίως διευθυνόμενον Οἰκοτροφεῖον ἔκτοτε προσελήφθη τις τῶν ἡμετέρων Φροβελιανῶν νηπιαγωγῶν, ἥτις κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἄλλης πάλιν ἱκανωτέρας τῆς πρώτης.

Εἰς τὴν διάδοσιν τῶν Φροβελιανῶν ἐν Σμύρνῃ ἐπαξίως καὶ δραστηρίως εἰργάσθη καὶ ἡ διὰ τοῦ θανάτου της δυσαναπλήρωτον ὅλως κενὸν καὶ ἐν τῇ αὐτόθι κοινωνίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀτυχεῖ οἰκογενείᾳ αὐτῆς ἀφήσασα διευθύντρια ἰδιωτικοῦ Παρθεναγωγείου, Χρυσάνθη Παπαδάκη, ἥτις μετὰ πολλοῦ ζήλου εἶχε σπουδάσει παρ' ἡμῖν τὰ τοῦ συστήματος τούτου πρὸ τετραετίας καὶ πάλιν πρὸ τριετίας. Τὸν ζῆλόν της τοῦτον εὐτυχῶς μετέδωκε τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, κ. Ἄννῃ Σακελλαρίου, ἥτις ἐξακολουθεῖ νῦν ἐπιτυχῶς τὸ ὑπ' ἐκείνης αἰσίως ἀρξάμενον ἔργον.

Ἐν τούτοις τὸ 1885 δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐποχὴ τῆς θετικωτέρας ἤδη τάσεως πρὸς διάδοσιν τῶν Φροβελιανῶν ἀρχῶν ἐν Ἑλλάδι· διότι μετὰ τὰς κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῷ» πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος ὁμιλίας μου, τῇ ἀξιεπαίνῳ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἀόκνου ἐφόρου τοῦ Ἀμαλιείου Ὀρφανοτροφείου κυρίου Γ. Τυπάλδου, τῶν κυριῶν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ μάλιστα τῆς κυρίας Πρετεντέρη, ὅσον καὶ αὐτῆς τῆς διευθυντρίας τοῦ καταστήματος τούτου, κυρίας Κόσσου, τὰ Φροβελιανὰ εἰσήχθησαν πλήρη εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ Ἀμαλιείου δι' ἱκανῆς Φροβελιανῆς παιδαγωγοῦ τοῦ Παρθεναγωγείου μου, καὶ ἡ γυμναστικὴ εἰς ὅλας τὰς τάξεις αὐτοῦ· εἴκοσι δὲ περίπου κοράσια τῆς ἀνωτάτης τάξεως παρασκευάζονται ἤδη, τῇ ἐπιβλέψει μου, ὅπως κατασταθῶσι Φροβελιαναὶ παιδονόμοι, ὅπερ θέλει εἶσθαι ἐν τῷ μέλλοντι μεγάλη ἀνακούφισις διὰ τὰς οἰκογενείας, νὰ δύνανται δηλ. ἐκ τοῦ Ἀμαλιείου νὰ λαμβάνωσι χρηστάς, ἐπιδεξίους καὶ ἐργατικὰς νέας, ὅπως ἐμπιστευθῶσιν εἰς αὐτὰς

τὴν περίθαλψιν καὶ ἀγωγὴν τῆς πρώτης ἡλικίας τῶν τέκνων αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ Ἀλεξανδρείας μοὶ ἐζητήθη κατ' αὐτὰς ἱκανὴ νηπιαγωγὸς πρὸς ἵδρυσιν Φροβελιανοῦ νηπιαγωγείου ἐν τῷ αὐτόθι κεντρικῷ Παρθεναγωγείῳ, καὶ ἄλλη ἐκ Θεσσαλονίκης παρά τινος διευθυντοῦ ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτηρίου. Ἐπίσης καὶ ὁ Γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης Κύριος Οἰκονόμου εἰσάγει νῦν τὸ Φροβελιανὸν σύστημα διὰ τῆς εἰς διευθύντριαν τοῦ αὐτόθι Παρθεναγωγείου προαχθείσης ἱκανωτάτης διδασκάλου ἡμῶν Κας Ἀσπασίας Γρηγοράκη.

Ἕνεκα λοιπὸν τῆς ἐκτάκτου ταύτης ζητήσεως, ἐτοποθετήθησαν ἀμέσως ἅπασαι αἱ μέχρι τοῦδε καλῶς μορφωθεῖσαι Φροβελιαναὶ νηπιαγωγοί, καὶ ἀναμένεται ἤδη ἡ εἰς τὰς Φροβελιανὰς τάξεις προσέλευσις πλειοτέρων καὶ ἱκανωτέρων ἀκόμη παιδαγωγῶν, αἵτινες ἅπασαι πάλιν θέλουσι ζητηθῆ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος· διὸ καὶ προβλέπεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους θὰ εἶναι περιττὸν νὰ γίνηται δωρεὰν καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν Φροβελιανῶν παιδαγωγῶν, καθ' ὅτι αὗται, πολλαχόθεν ζητούμεναι, θέλουσι προθύμως προσέρχεσθαι καὶ ἐπὶ ὡρισμένοις διδάκτροις.

Ἰδοὺ λοιπὸν τὸ Φροβελιανὸν σύστημα εἰσαγόμενον ἐν Σμύρνῃ, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Ὀδησσῷ ἀκόμη, ἐν τῇ Ροδοκανακείῳ σχολῇ, διὰ τῆς ἀρίστης τῶν μαθητριῶν μου, τῆς νῦν διευθυντρίας αὐτοῦ Κυρίας Ἑλ. Δετζώρτζη.

Εἴθε δὲ νὰ ἐπέλθῃ τάχιστα ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁλόκληρον τὸ Φροβελιανὸν σύστημα θέλει ἀναγνωρισθῆ ἐπισήμως καὶ ἑπομένως θέλει εἰσαχθῆ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει καὶ ἐν τῇ Ἀρσακείῳ σχολῇ καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ μέλλοντος τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος.

ΑΙΚ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σπουδαία παλαιοντολογικὴ ἀνακάλυψις ἐγνωστοποιήθη εἰς τὴν Βελγικὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Πρόκειται περὶ μεγαλοσαύρου κολοσιαίων διαστάσεων, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησεν ἐσχάτως τὸ βασιλικὸν φυσιολογικὸν Μουσεῖον. Ἡ κατωτέρα αὐτοῦ σιαγὼν δὲν ἐκτείνεται ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου. Τὸ κρανίον εἶνε ἄθικτον κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν μερῶν αὐτοῦ. Πολυάριθμοι εἶνε οἱ ὀδόντες του, εἰ καὶ οἱ πλεῖστοι ἐξηγμένοι ἐκ τῶν οὔλων. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη ἀριθμεῖ 70 ἕως 80 σπονδύλους. Ἐπίσης πολυάριθμοι εἶνε αἱ πλευραὶ αὐτοῦ. Ἐὰν προστεθῇ τὸ μῆκος τοῦ κρανίου εἰς τὸ μῆκος τοῦ διασωζομένου μέρους τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀποτελεῖται μῆκος 9—10 μέτρων. Ἡ οὐρά του λείπει σχεδὸν ὅλη, ὑπολογιζομένη εἰς 4—5 μέτρα. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ μεγαλόσαυρος οὗτος ἦτο κατὰ τὸ ἀνάστημα ἴσος πρὸς φαλαινόπτερον μέσων διαστάσεων.

Ὑπάλληλός τις ἐν ἀμερικανικῷ σιδηροδρόμῳ, ἐρωτηθεὶς ποῖον ἦτο τὸ ὀλιγώτερον κινδυνῶδες μέρος τῆς ἁμαξοστοιχίας, ἀπήντησεν ὅτι ἦτο τὸ μέρος τὸ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ δυστυχήματος εὑρισκόμενον... εἰς τὴν ἀποθήκην. Ἀλλά, κατὰ μέρος τιθεμένης τῆς ἀστειότητος, εἰς ὀλίγους εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ ἀσφαλέστερον μέρος—μολονότι δημώδης τις πρόληψις φρονεῖ τὸ ἐναντίον—εἶνε τὸ τελευταῖον διαχώρισμα τῆς τελευταίας ἁμάξης τοῦ σιδηροδρόμου. Εἶνε μὲν βέβαιον ὅτι ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ περιπτώσει συγκρούσεως πρὸς ἁμαξοστοιχίαν καταφθάνουσαν μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἐκ τῶν ὄπισθεν, ἡ θέσις αὕτη εἶνε ἡ χειροτέρα. Ἀλλ' εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν, σύγκρουσιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, ἐκτροχίασιν, κατάπτωσιν γεφύρας, ἡ οὐρὰ τῆς ἁμαξοστοιχίας εἶνε ἡ ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένη εἰς τὸν κίνδυνον.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀπισθία ἅμαξα εἶνε ἡ εὐαρεστοτέρα θέσις ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γραφικότητος τοῦ ταξειδίου, ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἔνθα τιθέμενός τις πρὸ τῆς τελευταίας ὀπισθίας θύρας βλέπει ἀναπτυσσομένην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἅπασαν τὴν τοποθεσίαν. Ἀλλ' ἡ ἀσφαλεστέρα καὶ γραφικωτέρα θέσις αὕτη εἶνε καὶ ἡ μᾶλλον ἐνοχλητική, ἕνεκα τῶν κλονισμῶν οἵτινες εἶνε αἰσθητότεροι ἐν αὐτῇ.

Οἱ θηριοδαμασταὶ ἀπέκτησαν νέον εἶδος ὅπλου, προωρισμένου νὰ καθιστᾷ ὀλιγώτερον κινδυνώδη τὴν θέσιν των· εἶνε τοῦτο ἡ ἠλεκτρικὴ μάστιξ. Εἷς ἐκ τῶν τοῦ ἐπαγγέλματος συλλαβὼν τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν νὰ ποιήσηται χρῆσιν ἠλεκτρικῆς μάστιγος συγκοινωνούσης μετ' ἀγωγοῦ, ἀρκούντως ἰσχυροῦ, ἐπέτυχεν ὅλως ἔκτακτα ἀποτελέσματα. Ὑπὸ ταύτης ἐγγιζόμενοι οἱ λέοντες, ὡς ὑπὸ μαγικῆς ῥάβδου, καταλαμβάνονται ὑπὸ μεγίστης φρίκης, καὶ τρέμουσι καὶ ὀπισθοχωροῦσιν ἐκβάλλοντες φοβερὰς κραυγάς· ὑπὸ μείζονος ἔτι τρόμου καταλαμβάνονται αἱ τίγρεις. Τοὐναντίον οἱ ἐλέφαντες ἐκβάλλουσιν ἀγρίας φωνὰς καὶ καθίστανται μανιώδεις. Οἱ ὄφεις δεικνύονται λίαν εὐαίσθητοι πρὸς τὸ νέον μηχάνημα: εἰς βόας συσφιγκτὴρ προσεβλήθη ὡς ἐκ τούτου ὑπὸ παραλυσίας ἐξαώρου καὶ παρέμεινεν ἀσθενὴς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἀνδρέου Κορομηλᾶ» καὶ «Κορᾶ» ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1885 — 149.